

SYMPOSIA EN PRESENTATIE

Ronde 1 donderdag

Titel

Naar eenheid in methodiek SW-rond bestaansonzekerheid: stapsgewijs psychosociale veerkracht versterken met SR3S

Spreker(s) en organisatie

Herman de Mönnink (projectleider Solide SW 2030), **Anke Lenaers** (Schuldhulpverlener Gemeente Amsterdam), **Aukje Hogeveen** (Medisch MW'er Ziekenhuis Drachten), **Joost Maaskant** (BMW'er Defensie), **Jaap Ikink** (senior docent samenlevingsopbouw NHL), **Wim Nieuwenhuijsen** (senior docent onderzoek SW)

Correspondentie adres

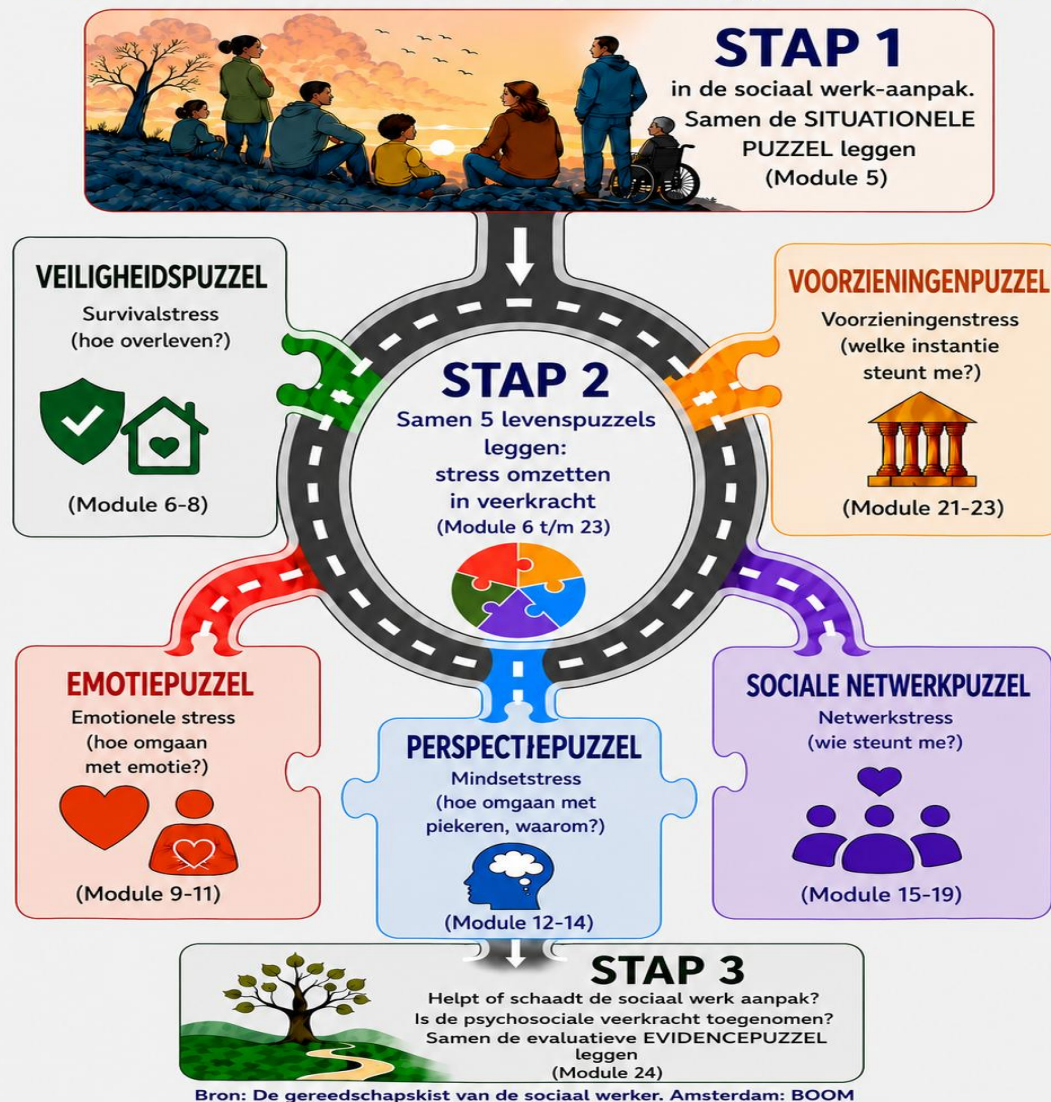
monnink@home.nl

Onderdeel (Poster/ Presentatie / Symposium/Special Interest Group)

Sympo **De SW-aanpak SR3S bij bestaansonzekerheid**. Do 17.9 van 11.15-12.30 uur

De routekaart bij bestaansonzekerheid

Sociaal werk: samen 7 stresspuzzels leggen in 3 stappen

De heer Stapel is zijn zoon kwijt door een verkeersongeluk, zijn relatie eindigde in een scheiding, hij raakte verslaafd en in de schulden want hij is zijn baan kwijt. Stapel ziet het leven niet meer zitten. Stapel worstelt met het omgaan met een 7-tal stresspuzzels: 1) *situationele puzzel* 2) *veiligheidspuzzel* 3) *emotiepuzzel* 4) *perspectiefpuzzel* 5) *sociale steunpuzzel* 6) *voorzieningenpuzzel*, 7) *evidencepuzzel* (zie infographice).

In dit symposium delen SW'ers uit de praktijk en uit de opleiding welke SW-competenties nodig zijn voor het leggen van deze 7 stresspuzzels: hoe levensstress helpen omzetten in psychosociale veerkracht van mensen zoals Stapel. Ze laten zien dat SW'ers met behulp van de zogenaamde *stress-veerkracht scripts* en de maatwerkaanpak SR3S maatwerk kunnen garanderen in 3 stappen:

Stap 1: Samen totaalplaatje maken: de **situationele** puzzel samen leggen (Herman)

Stap 2: Veerkracht versterken mbv SW-competenties in het **samenleggen van 3 stresspuzzels:**

- * Samen de **veiligheid**puzzel leggen: stresssensitief SW (Joost, BMW'er Defensie)
- * Samen de **emotie**puzzel leggen: verliessensitief SW (Anke, schuldhulpverlener gemeente A'dam)
- * Samen de **mindset**puzzel leggen: oplossingsgericht SW (Aukje, medisch maatschappelijk werker, ziekenhuis Drachten)
- * Samen de **sociale steun** puzzel leggen: systemisch SW (Jaap, senior docent samenlevingsopbouw Leeuwarden)
- * Samen de **voorzieningen**puzzel leggen: preventief SW (Herman, senior docent methodiek SW)

Stap 3: Samen de **evidence**-puzzel leggen helpt of schaadt de aanpak? evidence informed sociaal werk (Wim, senior docent onderzoek SW)

Deze aanpak draagt tevens bij aan het meer methodische eenheid onder SW'ers en de soliditeit van het beroep SW.

Titel

Politisering van kwetsbaarheid

Spreker(s) en organisatie

Richard de Brabander, Hogeschool Inholland, lectoraat Ecosociaal werk

Maja Ročak, Zuyd Hogeschool. Lectoraat Sociaal Werk

Guus Timmerman, Stichting Presentie

Sabrina Keinemans, KWR

Job Zomerplaag, Universiteit Maastricht, UNU-MERIT

Jeanet de Jong, BPSW

Correspondentie adres

Richard.debrabander@inholland.nl

Onderdeel (Poster/ Presentatie / Symposium/Special Interest Group)

symposium

Omschrijving abstract (maximaal 300 woorden)

We zien de bestaansonzekerheid van met name maatschappelijk kwetsbare groepen. Het beroep op zelfredzaamheid, eigen kracht en persoonlijke veerkracht verschuift de aandacht van structurele oorzaken naar individuele aanpassing, waardoor komt de normatieve en politieke opdracht van het sociaal werk onder druk te staan.

In ons symposium presenteren we een ander perspectief op bestaansonzekerheid en kwetsbaarheid dat bijdraagt aan de maatschappelijke opgave van het sociaal werk. We verbinden inzichten uit het werk van Judith Butler en Isabell Lorey met sociaalwerkperspectieven op rechtvaardigheid en politiserend handelen. Zij maken een onderscheid tussen precair-zijn, precariteit en precarisering. Volgens hen *zijn* we allemaal kwetsbaar, omdat we afhankelijk zijn van anderen en die afhankelijkheid niet volledig kunnen controleren. Mensen kunnen zichzelf op diverse manieren beschermen tegen hun inherente kwetsbaarheid en kunnen ook de samenleving zo inrichten dat deze de een meer, en de ander minder bescherming biedt. Die bescherming tegen kwetsbaarheid wordt ongelijk verdeeld (precariteit). Een beroep op eigen kracht, zelfredzaamheid en eigen verantwoordelijkheid maskeert dat kwetsbaarheid ongelijk wordt verdeeld en dat die ongelijke verdeling het resultaat van politieke keuzes is. Bovendien sluit dit beroep aan op de manier waarop maatschappelijk kwetsbare groepen zich tot hun situatie leren verhouden (precarisering of bestuur van kwetsbaarheid) zonder dat die ongelijke verdeling ter discussie wordt gesteld. Daarmee kan sociaal werk, vaak onbedoeld, onderdeel

worden van het 'bestuur van kwetsbaarheid' dat ongelijkheid reproduceert, in plaats van deze ter discussie te stellen.

In dit symposium gaan we in op de vraag hoe sociaal werkers het bestuur van kwetsbaarheid zichtbaar maken, bevragen en actief kunnen doorbreken. Wat vraagt dat van hun professionele rol, positionering en handelingsruimte? Op basis van ons boekproject presenteren we de eerste inzichten en gaan we daarover in gesprek met de deelnemers. Waar herkennen zij mechanismen van precarisering? Welke ruimte ervaren zij om deze te bevragen?

Titel: Betekenisvol samenwerken als bestaansvoorwaarde: jonge mensen met een ondersteuningsvraag, menswaardig meedoen en sociale verbeelding

Vorm: Presentatie

Namen en affiliatie: Leonie le Sage (Hogeschool Rotterdam), Jan Willem Nus (Christelijke Hogeschool Ede), Dries de Moor (Hogeschool van Arnhem en Nijmegen) namens de groep Position Paper SPRONG Betekenisvol Samenwerken met jonge mensen met een langdurige ondersteuningsvraag (CHE, HAN, HR). NB het is nog niet zeker of alle drie genoemde onderzoekers aan de conferentie kunnen deelnemen.

Thema waarbij de bijdrage aansluit + toelichting

Deze bijdrage sluit aan bij het subthema **zingeving**, maar ook bij de subthema's uitsluiting/onderbescherming en gezondheid. De conferentie benadert bestaanszekerheid breed: niet alleen als financiële zekerheid, maar ook als menswaardigheid, meedoen en toegang tot formele en informele steun. Vanuit die brede benadering verkent deze bijdrage wat bestaanszekerheid betekent voor jonge mensen met een langdurige ondersteuningsvraag. Voor hen gaat bestaanszekerheid niet alleen over inkomen of voorzieningen, maar ook over de mogelijkheid om erkend te worden, relaties aan te gaan, onderwijs, werk of betekenisvolle daginvulling te vinden, en een leven te leiden dat ertoe doet.

Beschrijving van de bijdrage:

Context: Voor veel jongeren en jongvolwassenen lijkt het vanzelfsprekend om naar school te gaan, te sporten, stage te lopen, werk te zoeken, vriendschappen op te bouwen en gaandeweg een eigen plek in de samenleving te vinden. Voor jongeren en jongvolwassenen met een langdurige ondersteuningsvraag is dit 'normale' verloop van het adolescentie leven vaak minder vanzelfsprekend. Hun weg wordt mede gevormd door afhankelijkheid van ondersteuning, botsingen met systemen, onbegrip en soms het gevoel niet werkelijk mee te tellen. In het position paper van de SPRONG-groep Betekenisvol Samenwerken is deze werkelijkheid vertrekpunt voor een bredere bezinning op ondersteuning en menswaardig meedoen.

Onderzoeksvraag en methode: Centraal staat de vraag hoe participatie en betekenisvol samenwerken met jonge mensen met een ondersteuningsvraag anders gedacht kunnen worden, wanneer participatie niet smal wordt opgevat als aanpassing aan bestaande systemen, maar als voorwaarde voor een betekenisvol en menswaardig bestaan. Daarmee raakt de bijdrage aan de conferentiethematiek: wat betekent bestaanszekerheid wanneer mensen wel formeel toegang hebben tot zorg of ondersteuning, maar toch onzekerheid ervaren in hun mogelijkheden om volwaardig deel te nemen aan de samenleving? Het position paper is ontwikkeld op basis van (beleids)documentanalyse, literatuurbesprekingen en dialogen met mensen met ervaringskennis, professionals en bestuurders. In deze werkwijze zijn papieren werkelijkheden, professionele perspectieven en geleefde ervaringen met elkaar in gesprek gebracht.

Resultaten/conclusie: De presentatie geeft geen afgerond antwoord of uitgewerkte methodiek, maar bespreekt een denkrichting. Daarbij staan enkele spanningen centraal: tussen ondersteuning en eigen regie, tussen tempo en vertraging, tussen systeemlogica en relationele nabijheid, tussen professionele kennis en ervaringskennis, en tussen individuele participatie en maatschappelijke verantwoordelijkheid.

De analyse vertrekt vanuit de gedachte dat jonge mensen met een ondersteuningsvraag niet alleen kwetsbaar zijn door hun persoonlijke situatie, maar ook door dominante maatschappelijke normen rond zelfstandigheid, maakbaarheid, tempo en prestatie. De vraag is dan niet alleen hoe zij beter kunnen meedoen, maar ook hoe professionals, organisaties, onderwijs, onderzoek en beleid ruimte kunnen maken voor andere manieren van leven, leren, werken en deelnemen. In het position paper wordt dit verkend aan de hand van begrippen als betekenisvol samenwerken, radicale relationaliteit, epistemische rechtvaardigheid en ambachtelijk werken.

Het doel van de presentatie is nadrukkelijk dialogisch. Als onderzoeksgroep willen wij met collega-onderzoekers in gesprek over de herkenbaarheid van deze analyse en de voorgestelde veranderrichting. Welke spanningen worden herkend in onderzoek en praktijk? Welke aanvullingen, aanscherpingen of kritische kanttekeningen zijn nodig? En hoe kan dit denken bijdragen aan een bredere beweging waarin betekenisvol samenwerken met jonge mensen met een ondersteuningsvraag steviger op de agenda komt te staan? De presentatie beoogt daarmee niet alleen kennis te delen, maar ook samenwerking te verbreden: als aanzet tot een olievlek waarin onderzoekers, onderwijs, praktijk, beleid en mensen met ervaringskennis gezamenlijk verder bouwen aan condities voor menswaardig meedoen.

Titel

Ruimtelijke rechtvaardigheid in de energietransitie: Energiearmoede en het platteland belicht

Spreker(s) en organisatie

Korrie Melis Hogeschool van Arnhem en Nijmegen

Correspondentie adres

Korrie.melis@han.nl

Onderdeel (Poster/ Presentatie / Symposium/Special Interest Group)

presentatie

Omschrijving abstract (maximaal 300 woorden)

De energietransitie in Nederland is in volle gang, maar stuit op stagnatie. Huishoudens moeten duurzamer gaan leven, met name op het gebied van verwarming en koeling. Vanuit de overheid zijn er nationale subsidies beschikbaar, en gemeenten informeren, begeleiden en stimuleren hun inwoners om duurzamer te worden. Daarbij zijn er specifieke regelingen voor mensen die te maken hebben met energiearmoede. Gemeenten werken daarbij vaak met partners uit het sociaal domein, zoals welzijnswerk.

De energietransitie, en specifiek energiearmoede, brengt rechtvaardigheidsvraagstukken aan het licht, want het wordt steeds duidelijker dat de transitie niet helemaal rechtvaardig verloopt. De vraag is: hoe geografische, sociale en ruimtelijke kenmerken een rechtvaardige energietransitie (kunnen) beïnvloeden? Met een specifieke focus op energiearmoede, plattelandsgebieden en de inwoners. Het onderzoek is gebaseerd op de principes van ruimtelijke en sociale rechtvaardigheid. Want wat iemand interpreteert als een rechtvaardige energietransitie is mede gevormd door de beleving van de ruimte, plaatsen en plekken (Haarbosch, 2026). Ook voor professionals die zich bezig houden met energiearmoede kan daarom een ruimtelijke rechtvaardigheids blik zeer relevant zijn.

Op basis van de ervaringen met leertrajecten in landelijke gemeenten identificeren we uitdagingen. Een daarvan is: voor professionals die werken aan energiearmoede zijn er vele instrumenten, richtlijnen et cetera, maar het zijn vooral instrumenten voor beleidsvorming en veel minder voor de uitvoer. Dat maakt dat de professionals die in de praktijk bezig zijn, richting zoeken in hoe ze zo rechtvaardig mogelijk bezig kunnen zijn.

Wat zou de volgende fase in de energietransitie kunnen zijn en wat kan of moet de rol van sociaal professionals daarbij zijn? En wat is er specifiek aan plattelandsgebieden?

Titel

Handelingsruimte van sociaal werk in de energietransitie binnen living lab Nijmegen-Dukenburg: werken aan weerbare gemeenschappen

Spreker(s) en organisatie

Dr. Karin Landsbergen HAN Lectoraat Sociale Duurzame Praktijken

Correspondentie adres

Karin.Landsbergen@han.nl

Onderdeel (Poster/ Presentatie / Symposium/Special Interest Group)

Presentatie

Omschrijving abstract (maximaal 300 woorden)

Context

Just Prepare is een meerjarig praktijkgericht onderzoeksproject (NWO-subsidie) dat zich richt op het realiseren van een rechtvaardige energietransitie, met speciale aandacht voor bewoners in kwetsbare posities (www.justprepare.nl). Voor het ophalen van inzichten en handelingsperspectieven staat een team van onderzoekers van vier universiteiten en twee HBO-instellingen aan de lat. Het onderzoek vindt onder meer plaats in de praktijk van vier wijken/livinglabs in de steden Amsterdam, Rotterdam, Nijmegen en Gemert. Een living lab fungeert als een sociaalecologische leeromgeving waarin middels participatief actieonderzoek bewoners, professionals en onderzoekers gezamenlijk vraagstukken verkennen zoals energiearmoede, wantrouwen in instituties, beperkte handelingsruimte van bewoners en de spanning tussen duurzaamheidsdoelen en mensenrechten.

Onderzoeksvraag

Deze bijdrage verkent hoe *binnen het living-lab van Nijmegen* precariteit zichtbaar wordt in de energietransitie en hoe sociaal werkers nieuwe handelingsruimte ontwikkelen om met bewoners te werken aan rechtvaardige, weerbare gemeenschappen.

Methode

Aan de basis staat de methode van participatief actieonderzoek. De opbouwwerkers van Bindkracht10 zijn om te beginnen huis-aan-huis gegaan met de *wijkwaardenkaart*. Deze kaart brengt waarden in beeld - zoals veiligheid, natuur, ontmoeting, rust, betaalbaarheid, toekomstperspectief - en laat zien *waarom* mensen bepaalde wensen of zorgen hebben. Daardoor kun je behoeftes beter begrijpen én beter vertalen naar interventies. Het is een instrument dat patronen blootlegt die je met klassieke enquêtes of wijkanalyses vaak mist. Daarop aansluitend zijn in gezamenlijkheid wijkactiviteiten georganiseerd, zoals de “ warme wintermiddag” en een “klimaatkermis” in een basisschool in de wijk tijdens de Nationale Klimaatweek. Deze lieten zien hoe laagdrempelige, participatieve vormen van ontmoeting bijdragen aan bewustwording, collectieve actie en het versterken van lokale netwerken. De klimaatkermis fungeerde als katalysator - een laagdrempelige ontmoetingspraktijk waarin bewoners, opbouwwerkers, energiecoaches, gemeente en corporaties elkaar

in een andere rol ontmoetten en gezamenlijke urgenties zichtbaar werden. Na het organiseren van de klimaatkermis is in het living lab bewust een volgende stap gezet: het -voor na afloop van het Just Prepare project - duurzaam borgen van de samenwerking. Onder meer door regelmatige coalitiebijeenkomsten en het formuleren van gedeelde doelen rond energierechtvaardigheid en weerbare gemeenschappen.

Resultaten

Inmiddels wordt intensief samengewerkt met het Nijmeegse-Dukenburg bewonersinitiatief. De Wijkmakerij. Vanuit hier is een groeiende impactcoalitie ontstaan rond energietransitie, energierechtvaardigheid en het vormen van weerbare gemeenschappen. De coalitie verbindt bewoners, de Wijkmakerij, de gemeente Nijmegen, welzijnsorganisatie Bindkracht10, energiecoaches van het Huis van Compassie, de drie Nijmeegse woningcorporaties, het Steunpunt Energietransitie en onderzoekers van zowel de HAN als van de Radboud Universiteit. De impactcoalitie heeft als doel om bewoners in staat stellen om zélf richting te geven aan de toekomst van hun wijk, juist in een context van energietransitie, sociale ongelijkheid en afnemend vertrouwen in instituties.

Conclusie

Deze impactcoalitie vormt een praktijkvoorbeeld van hoe sociaal werkers opereren in het spanningsveld tussen beleidsdoelen van de energietransitie en de dagelijkse werkelijkheid van bewoners. Dit onderzoek laat zien dat sociaal werkers hierin cruciale schakels zijn: zij signaleren in de haarvaten van de samenleving hoe duurzaamheidsbeleid bestaande ongelijkheden kan verdiepen, zij ondersteunen bewoners bij het articuleren van hun zorgen en belangen, en creëren nieuwe ruimtes voor collectieve stem en invloed. Tegelijkertijd ervaren zij zelf ook precariteit: beperkte institutionele ruimte, spanning tussen beleidsdoelen en mensenrechten, en de druk om technocratische transitie sociaal te legitimeren.

And Justice for All

Het creëren van politieke ruimte voor sociaal werk met ongedocumenteerde migranten.

Pascal Debruyne, Kaat Van Acker & Sylvie Van Dam (Hogeschool Odisie)

De betrokkenheid van sociaal werk bij gezinnen zonder wettig verblijf of ongedocumenteerden is een cruciaal terrein voor het bevorderen van sociale rechtvaardigheid in de context van steeds restrictievere migratie- en welzijnsregimes (Bendixsen & Näre, 2024; De Genova, 2002). Het hedendaagse migratiebeleid in Europa wordt gevormd door 'welvaartsstaatbegrenzing', waarbij toegang tot sociale rechten wordt geregeld en beperkt via verblijfsrecht en permanent precair burgerschap, waardoor welzijn en levenskansen worden gestratificeerd (Bendixsen & Näre, 2024). Tegelijkertijd produceren praktijken van illegalisering "illegaliteit" als een juridisch en politiek effect, waardoor een hiërarchie tussen 'burgers-insiders' en 'ongedocumenteerde outsiders' wordt genaturaliseerd, en de verantwoordelijkheid voor een precaire status wordt verplaatst naar individuen (De Genova, 2002). Die civiele stratificatie (Morris, 2004; Baumgartel, 2026) ondergraaft radicaal de idee van rechtvaardigheid voor elk mens, verwijzend naar Metallica's beroemde tekst van "And Justice for All". Gezinnen zonder papieren lopen het risico te worden uitgezet en uitgesloten van sociale voorzieningen, terwijl ze tegelijkertijd individueel verantwoordelijk worden gehouden voor hun situatie (De Genova, 2002).

Dit artikel onderzoekt hoe sociaal werk haar politieke rol in deze context kan (her)claimen door samen met migranten zonder papieren ruimtes van verzet te creëren en in stand te houden. Het stelt de volgende vragen: Hoe voeren organisaties voor maatschappelijk werk en gezinnen zonder papieren politieke praktijken uit die illegalisering en de grenzen van de verzorgingsstaat in alledaagse ontmoetingen ter discussie stellen? En hoe kan participatief, praktijkgericht onderzoek bijdragen aan het creëren van politieke ruimte voor maatschappelijk werk met migranten zonder papieren (Lather, 1986; Fine, 2007)?

Het onderzoek combineert een cartografie of mapping met participatief actieonderzoek in samenwerking met organisaties die sociaal werk met gezinnen zonder papieren doen en gezinnen zonder wettig verblijf zelf (Lather, 1986; Fine, 2007). Ten eerste worden politieke interventies en strategieën in kaart gebracht en gezamenlijk besproken met professionals en gezinnen, waarbij wordt onderzocht hoe zij toegang tot rechten en zichtbaarheid verwerven. Ten tweede wordt participatief actieonderzoek gebruikt om politieke praktijken te ontwikkelen die ingaan tegen wat Rancière (1999) conceptualiseert als 'de politie', oftewel de machtsstructuur die plaatsen, rollen en zichtbaarheid in de sociale orde verdeelt (Rancière, 1999).

Het project ondermijnt bewust conventionele hiërarchieën van expertise door academici niet als de belangrijkste kennisdragers te beschouwen, maar in plaats daarvan de ervaringskennis van ongedocumenteerde gezinnen en maatschappelijk werkers in de frontlinie centraal te stellen (Fine, 2007). We versterken de stemmen die vaak worden genegeerd in

beleidsdiscussies. (Cheah et al., 2023) Daarmee leveren we een conceptuele bijdrage aan debatten over welvaartstaatbebegrenzing en de politiek van illegalisering, en een methodologische bijdrage aan participatief, op rechtvaardigheid gericht sociaal werkonderzoek dat de politieke verbeeldingskracht en praktijk van sociaal werk verruimt in tijden van toenemende migratiecontrole (Bendixsen & Näre, 2024; De Genova, 2002; Rancière, 1999). Ons onderzoek streeft daarbij naar 'rechtvaardigheid voor iedereen', niet alleen voor die burgers met papieren of de groepen die de nationaliteit bezitten.

Titel

Tussen thuisgevoel en dreiging: place attachment en moral panic in lokale reacties op tijdelijke huisvesting van kwetsbare groepen

Spreker(s) en organisatie

Nana Saribekyan – De Haagse Hogeschool

Correspondentie adres

Johanna Westerdijkplein 75, 2521 EN Den Haag

Onderdeel (Poster/ Presentatie / Symposium/Special Interest Group)

Presentatie

Omschrijving abstract (maximaal 300 woorden)

De tijdelijke huisvesting van kwetsbare groepen, zoals dak- en thuislozen, statushouders en jongeren uit zorgtrajecten, staat in veel Nederlandse gemeenten hoog op de beleidsagenda. Hoewel dergelijke initiatieven bijdragen aan inclusie en maatschappelijke opvang, leiden zij regelmatig tot spanningen in bestaande wijken. Deze bijdrage onderzoekt hoe sociaal werkers participatieprocessen kunnen vormgeven rondom de komst van tijdelijke huisvesting, zodat zij effectief kunnen inspelen op reacties van bewoners. De theoretische concepten *place attachment* (Scannell & Gifford, 2010) en *moral panic* (Cohen, 1972) vormen het analytisch kader om de relatie tussen verbondenheid met de leefomgeving, maatschappelijke onrust en wijkdynamiek te duiden.

Het onderzoek betreft een kwalitatieve, praktijkgerichte verkenning in Den Haag, waar een voormalig ziekenhuis tijdelijk wordt ingezet voor gemengde huisvesting van kwetsbare groepen. Eerstejaarsstudenten Social Work voerden, in samenwerking met lokale bewonersorganisaties, semigestructureerde interviews, straatgesprekken en observaties uit. Daarnaast is een digitale vragenlijst afgenomen (n ≈ 400). De data zijn thematisch geanalyseerd aan de hand van de dimensies van *place attachment* (persoon, plaats en proces) en de fasen van *moral panic*. Ook is onderzocht hoe aanwezige vormen van sociaal kapitaal en wijkkrachten via de ABCD-methodiek kunnen worden benut.

De resultaten laten zien dat een sterke verbondenheid met de wijk zowel sociale cohesie als weerstand tegen verandering kan versterken. Bewoners met een sterke

emotionele binding ervaren de komst van nieuwe doelgroepen eerder als een bedreiging voor de identiteit, veiligheid en vertrouwdheid van hun leefomgeving. Tegelijkertijd blijkt dat *moral panic* zich niet in iedere wijk op dezelfde manier ontwikkelt. Waar transparantie, vertrouwen in de overheid en betekenisvolle participatie aanwezig zijn, ontstaat meer ruimte voor dialoog en betrokkenheid.

De bevindingen ondersteunen dat sociaal werkers niet alleen aandacht moeten hebben voor de integratie van nieuwe bewoners, maar ook voor de bestaande bindingen van omwonenden. Door lokale krachten en sociaal kapitaal te mobiliseren, kunnen zij bijdragen aan het voorkomen van polarisatie en het versterken van inclusieve en veerkrachtige gemeenschappen.

Titel

Onzekerheid als arbeidsvoorwaarde? Over precariteit, werkwaarden en de rol van sociaal werk

Spreker(s) en organisatie

Jerôme Opbroek, bijzonder lectoraat 'Beroepsvorming Professionals in het Publiek Sociaal Domein'. Academie voor Sociaal Werk van Zuyd Hogeschool.

Correspondentie adres

Ligne 1, 6131 MT Sittard

Onderdeel (Poster/ Presentatie / Symposium/Special Interest Group)

Presentatie

Omschrijving abstract (maximaal 300 woorden)

Een aanzienlijke groep mensen op de arbeidsmarkt heeft precair werk en kent de nodige risico's en onzekerheden. Het SCP (2021) stelt dat deze groep kwetsbaar is en dat zij minder kapitaal (sociaal, economisch, persoons- en cultureel) heeft dan anderen die werken. Er is daarom sprake van een meervoudige kwetsbaarheid, die duurzame arbeidsparticipatie en financiële zekerheid niet vanzelfsprekend maakt. Sociaal werkers kunnen een rol van betekenis vervullen in het versterken van (de positie van) mensen met precair werk.

Om beter in beeld te brengen wat de rol en positie van sociaal werk hierin kan zijn is onderzoek en analyse van belang, waarbij het perspectief van precair werkenden een centrale rol krijgt in relatie tot de werkomgeving. De zeven werkwaarden van de capability approach (Van der Klink et al., 2016) vormen hiervoor een betekenisvol uitgangspunt. Ons voorgenomen onderzoek heeft tot doel om inzichtelijk te maken hoe mensen met precair werk hun situatie ervaren, wat zij van belang vinden en hoe het sociaal werk van meerwaarde kan zijn, voor zowel werkenden en werkgevers. Hierbij is de volgende, voorlopige vraagstelling leidend:

Wat is volgens mensen met precair werk zelf van belang voor het versterken van hun positie, en hoe kan het sociaal werk hen daarin bijstaan?

Deze presentatie is onderdeel van de verkennende fase van een promotieonderzoek. Het onderzoeken van deze vraag draagt bij aan de sociologische inzichten over arbeid en ongelijkheid. Daarnaast leveren de resultaten een bijdrage aan de kennisbasis van het (bedrijfsmaatschappelijk) sociaal werk. Hieruit ontstaan handelingsperspectieven voor sociaal werkers, werkgevers én werkenden om de bestaanszekerheid van precair werkenden te bevorderen.

Ronde 2 donderdag

Titel: Gemeenschapsgerichte aanpakken voor gelijke kansen: theorie en praktijk

Vorm: Symposium

Naam en affiliatie van de spreker(s):

- Eric Schoenmakers, Fontys Hogeschool
- Renske van der Zwet, Fontys Hogeschool
- Arno Kierkels, Fontys Hogeschool
- Stef Dingemans, Fontys Hogeschool
- Cis Dewaele, Hogeschool Gent
- Evelien Nijland, Hogeschool InHolland
- Mariël van Pelt, Fontys Hogeschool
- Hanneke van Lieshout, Fontys Hogeschool

Mailadres van contactpersoon:

e.schoenmakers@fontys.nl

Thema's waarbij de bijdrage aansluit: Gezondheid, Armoede, Uitsluiting

Abstract

Gemeenschapsgerichte aanpakken worden in toenemende mate gezien als een belangrijk middel in de strijd tegen ongelijke kansen, onder meer op het gebied van armoede, gezondheid en maatschappelijke participatie. Echter, kennis over wat gemeenschappen zijn, hoe gemeenschapsgerichte aanpakken vorm krijgen, en onder welke voorwaarden zij daadwerkelijk bijdragen aan structurele verbetering, is nog beperkt. In het eerste deel van dit interactieve symposium worden kort vijf studies gepresenteerd, waarin vanuit verschillende invalshoeken wordt gereflecteerd op de theorie, methodiek en praktijk van gemeenschapsgericht werken. In het tweede deel van het symposium gaan we aan de hand van een praktijkcasus met elkaar in dialoog.

De eerste twee bijdragen schetsen het speelveld van gemeenschapsgerichte aanpakken. In de eerste bijdrage bespreekt Eric Schoenmakers de inhoud van een position paper waarin wordt uitgewerkt wat onder een gemeenschap en onder gemeenschapsgerichte aanpakken wordt verstaan. Er wordt ingegaan op definities van het begrip 'gemeenschap', typen gemeenschapsgerichte aanpakken en beperkingen in onze kennis over gemeenschapsgericht werken die vragen om meer onderzoek. In de tweede presentatie gaat Renske van der Zwet in op een scoping review waarin onderzoekers van Fontys Hogeschool, de HAN en Pharos nagaan wat er bekend is over gemeenschapsgerichte aanpakken en of en hoe deze bijdragen aan het verkleinen van gezondheidsverschillen bij mensen met een lage sociaaleconomische positie. Het doel hierbij is om verder te kijken dan de bekende ABCD benadering. In deze bijdrage vertellen we over onze aanpak en delen we de eerste bevindingen.

Daarna volgen drie studies over specifieke elementen van gemeenschapsgerichte aanpakken. Arno Kierkels bespreekt een onderzoek naar gemeenschapsgericht werken binnen woningrenovatieprojecten –een context die traditioneel buiten het sociaal werk valt, maar waarin steeds vaker sociaal professionals en bewonersbegeleiders actief zijn– wordt onderzocht. In deze studie wordt gebruikgemaakt van een ‘realist evaluation’-benadering. Voorlopige bevindingen laten zien dat in deze praktijk vooral aandacht is voor pragmatische vormen van publieke familiariteit en alledaagse attentheid, en minder voor een systematische aanpak van community building of community development. Stef Dingemans bespreekt een onderzoek naar gemeenschapsgericht leren en werken binnen het hoger onderwijs, waarbij studenten leren in authentieke maatschappelijke contexten rond bestaansonzekerheid, armoede en sociale ongelijkheid. Middels ‘realist synthesis’ is onderzocht hoe, voor wie en onder welke omstandigheden deze werkwijze bijdraagt aan de ontwikkeling van maatschappelijke en politieke betrokkenheid bij studenten. Vier mechanismen zijn geïdentificeerd die deze betrokkenheid bevorderen: het erkennen van de mogelijkheid tot sociale verandering door samenwerking, het begrijpen van onderliggende sociale en politieke complexiteiten, het ontwikkelen van persoonlijke en professionele betrokkenheid, en het innemen van meervoudige perspectieven. Deze mechanismen komen vooral tot stand in contexten waarin studenten samenwerken met diverse maatschappelijke partners en deelnemen aan lokale vraagstukken. Cis Dewaele, Evelien Nijland en Mariël van Pelt bespreken de resultaten van een mixed-method onderzoek naar outreachend werken in België en Nederland dat van 2022-2026 is uitgevoerd. De resultaten tonen verschillende typologieën van outreachend werken, waaronder ‘community outreach’, hetgeen wordt gekenmerkt door werken in de publieke ruimte met en gemeenschappen, structureel beleidswerk en het realiseren van fundamentele rechten en/of het inzetten op community building. De onderzoekers presenteren de gevonden typologieën en gaan daarbij in op de onderlinge overeenkomsten en verschillen en de betekenis voor gemeenschapsversterking.

In het tweede deel van het symposium zoeken we de interactie met elkaar op. Dit doen we aan de hand van een praktijkvoorbeeld uit een lokale coalitie die zich inzet voor het tegengaan van armoede en schulden in de wijk ingebracht door Hanneke van Lieshout. In deze coalitie wordt samengewerkt met een fietsenmaker die zonder voorafgaande toetsing of papierwerk middelen uit de coalitie ontvangt om fietsen te repareren voor bewoners die het moeilijk hebben. Dit praktijkvoorbeeld is het startpunt van een gezamenlijke reflectie op de vragen en (on)mogelijkheden van gemeenschapsgerichte aanpakken.

Dit symposium toont dat gemeenschapsgerichte aanpakken veelbelovend zijn, maar enkel onder specifieke voorwaarden bijdragen aan gelijke kansen, gemeenschapsversterking en betrokkenheid. Door theoretische begripsverheldering, evaluatief onderzoek en agogische praktijken te verbinden, biedt dit symposium handvatten voor onderzoekers, professionals en opleiders die gemeenschapsgericht werken kritisch en onderbouwd willen vormgeven.

Titel

Ruimte maken in een precair bestaan

Spreker(s) en organisatie

Simone Boogaarts

Janneke Lakerveld

Carinda Jansen

Bibi Ansari

Han University of Applied sciences, Werkplaats Sociaal Domein Arnhem en Nijmegen

Correspondentie adres

Simone.Boogaarts@han.nl

Onderdeel (Poster/ Presentatie / Symposium/Special Interest Group)

symposium

Omschrijving abstract (maximaal 300 woorden)

Ruimte maken in een precair bestaan: over kantelmomenten die verschil maken

Wat maakt dat iemand die vastloopt toch weer in beweging komt? En welke rol spelen professionals daarin?

Mensen die leven in een precair bestaan balanceren vaak dagelijks op de grens van bestaanszekerheid. Schulden, sociale uitsluiting, onzeker werk of complexe levensomstandigheden beperken niet alleen hun mogelijkheden, maar vaak ook hun perspectief. In zulke situaties blijkt verandering zelden het resultaat van een protocol of standaardaanpak. Vaak begint zij op een kantelmoment: een moment waarop iemand zich gezien voelt, ruimte ervaart of een nieuwe mogelijkheid ontdekt.

In dit symposium verkennen we hoe zulke kantelmomenten ontstaan. Aan de hand van vier praktijkgerichte onderzoeken bespreken we ervaringen van huishoudens na schuldenopheffing, ouderen die dreigen buiten beeld te blijven, vrouwelijke statushouders op weg naar duurzaam werk en studenten die te maken hebben met bestaansonzekerheid. Hoewel de contexten verschillen, staat steeds dezelfde vraag centraal: hoe maken professionals ruimte voor wat er werkelijk toe doet?

We onderzoeken welke professionele afwegingen daarbij een rol spelen, hoe handelingsruimte wordt gevonden binnen de grenzen van beleid en organisaties, en wat deze keuzes betekenen voor mensen in kwetsbare posities.

Het symposium wordt afgesloten met een interactieve en creatieve sessie waarin deelnemers gezamenlijk op zoek gaan naar de onderliggende mechanismen van kantelmomenten. Welke patronen zien we terug over de verschillende onderzoeken heen? Welke waarden blijken cruciaal? En kunnen we komen tot een gezamenlijke theorie over hoe ruimte maken leidt tot beweging, herstel, participatie en perspectief?

Voor onderzoekers, professionals en ervaringsdeskundigen die geïnteresseerd zijn in bestaanszekerheid, relationeel werken en sociale verandering biedt deze bijeenkomst een unieke kans om kennis, praktijk en theorie met elkaar te verbinden.

Voorstel Vlaams-Nederlandse Conferentie Groningen 17-18 september 2026

Vorm Symposium 3-5 presentaties 90 minuten

Titel: Interactief symposium: Perspectieven op sociale uitsluiting.

Deelthema: 2, Uitsluiting /onderbescherming.

Namen: Jaap van den Bosch, Lieke de Kok, Luc Opdebeeck, Pim van Rooij, Thom Rondeel.
Onderzoekers Lectoraat Ecosociaal werk, Inholland.

Contact: Jaap.vandenbosch@inholland.nl

Perspectieven op sociale uitsluiting

Mee kunnen doen in deze samenleving is niet voor iedereen vanzelfsprekend. Niet iedereen wordt gehoord en niet ieders kennis of ervaring op waarde geschat. Dit tast de zekerheid van bestaan aan, zo ook geldt dit voor mensen met onbegrepen gedrag, ongedocumenteerden, mensen die sociale pijn ervaren en ouderen die moeten voldoen aan het Zwitserleven gevoel. In dit symposium presenteren we de bevindingen uit ons onderzoek naar deze vier groepen en hun ervaringen van uitsluiting en onrecht die hun bestaanszekerheid onder druk zetten.

Zij wijken af van een heersend regime van waarden, regels en normen. Zij ervaren onrecht, wanneer hun ideeën, waarden, wereldbeelden en kennis niet worden gerespecteerd, ze geen mogelijkheden hebben om deel te nemen aan besluitvorming of geen podia hebben om hun ervaringen van onrecht en uitsluiting publiek te maken. Kortom; wanneer ze simpelweg niet gehoord of serieus genomen worden.

In vier presentaties schijnen wij het licht op hoe erkenningsonrecht en epistemisch onrecht de bestaanszekerheid en kwaliteit van leven van deze groepen mensen beïnvloedt. We gaan in op de vraag hoe je met de brongroepen zelf in gesprek kunt gaan, opdat zij zich wel gehoord voelen en de dilemma's die daarmee zijn verbonden.

Naast presentaties leggen we de deelnemers prikkelende stellingen voor en denken we graag gezamenlijk na over de betekenis voor het sociaal werk.

Presentaties

Onbegrepen gedrag (Thom en Jaap)

Wie bepaalt wat gedrag onbegrepen is? Hoe betrek je buurtbewoners bij de ondersteuning van mensen met onbegrepen gedrag? Hoe schat je (de kennis van) mensen met onbegrepen gedrag op waarde? En is het onrechtvaardig als je iemand niet serieus neemt die denkt dat hij een alien is of de hele tijd schreeuwt?

Rechtvaardig ouder worden (Lieke)

Het huidige discours over ouder worden leunt nog altijd op een eenzijdige definitie waarin maatschappelijke relevantie van ouderen in dienst staat van het jeugdige. *Ageisme*, discriminatie op basis van leeftijd, structureert onze samenleving. Zolang er geen kritisch, breed gedragen zicht is op hoe *ageisme* samenlevingsverbanden vormgeeft, zal er sprake blijven van onrechtvaardig ouder worden. Met het bespreken van een praktijkgericht onderzoek over zingeving van ouder wordende vrijwilligers wordt een bijdrage geleverd aan het blootleggen van de complexiteit van het discours over ouder worden en de opdracht voor het sociaal werk hierin.

Het land dat hun thuis is, kent hen niet (Luc)

Dreamers zijn jongeren die in Nederland zijn opgegroeid, hier naar school gaan en zich Nederlands voelen — maar die na hun 18e door de Koppelingswet worden uitgesloten van vervolgonderwijs, arbeid en zorg. Sociaal ingebed, juridisch onzichtbaar. Hun uitsluiting is geen gevolg van wat zij niet kennen, maar van een systeem dat hun geleefde worteling niet erkent als grond voor deelname. Dat is erkenningsonrecht én epistemisch onrecht: hun kennis over opgroeien zonder toekomstperspectief bereikt zelden de tafels waar over hen besloten wordt.

In het onderzoek Dreamers Beyond werken wij met deze brongroep vanuit Community Led Research and Action, met het Theatre of the Oppressed als methodisch hart. Geen onderzoek óver Dreamers, maar onderzoek dat door hen wordt geleid. In de presentatie bespreek ik wat TO zichtbaar maakt wat een gesprek niet vermag, welke dilemma's ontstaan wanneer de brongroep zelf medeonderzoeker wordt, en hoe de scène een podium wordt waarop Dreamers hun verhaal in het publieke debat brengen.

Van sociale uitsluiting naar sociale pijn (Pim)

Met de conceptualisering van sociale uitsluiting als 'het proces waarbij individuen of groepen geheel of gedeeltelijk worden uitgesloten van volledige deelname aan de samenleving waarin zij leven', is het onderzoek ernaar zich steeds meer gaan richten op hoe sociale, economische, politieke en culturele structuren en systemen sociale uitsluiting mogelijk maken en in stand houden. Met het uitoefenen van haar zogenaamde politiserende taak sluit het sociaal werk nauw hierop aan. Maar worden mensen in kwetsbare posities daarmee wel echt gehoord en gezien? In mijn presentatie ga ik in op hoe door een te eenzijdige focus op politiseren de geleefde ervaring van sociale uitsluiting buiten beeld blijft, en hoe de stem van deze mensen wel zichtbaar kan worden gemaakt.

Titel; Dwars door domeinen: Integraal samenwerken bij multiproblematiek in het sociaal domein

Auteurs

Sylvie Boermans, Joep Binkhorst, Els Overkamp
Kenniscentrum Hogeschool Utrecht

Mailadres

sylvie.boermans@hu.nl

Vorm

Presentatie, of posterpresentatie

Thema

Precarisering en uitsluiting / onderbescherming

Beschrijving van de bijdrage

Context van het onderzoek

Professionals in het sociaal domein werken met inwoners met multiproblematiek, waarin schulden, wonen, gezondheid en participatie samenkomen en direct raken aan bestaanszekerheid. Deze vraagstukken overstijgen de grenzen van afzonderlijke organisaties en vragen om integrale samenwerking. In de praktijk blijkt deze samenwerking weerbarstig. Verschillende organisatorische kaders, verantwoordelijkheden en financieringsstromen bemoeilijken samenhang, waardoor partijen naast elkaar werken en de coördinatie deels bij de inwoner komt te liggen.

Binnen het landelijke project *Dwars door Domeinen* (2024–2026) is onderzocht hoe leren over domeingrenzen heen georganiseerd kan worden via ‘lerende praktijken’. Het project is uitgevoerd in opdracht van Divosa, in samenwerking met werkplaatsen Sociaal Domein. Een lerende praktijk is een manier van werken waarin inwoners, professionals, beleid en organisatie gezamenlijk leren. In een lerende praktijk worden sterke punten en knelpunten expliciet gemaakt, geanalyseerd en vertaald naar gedeeld begrip en, waar nodig, ander handelen.

Onderzoeksvraag

Wat werkt in lerende praktijken om knelpunten in de integrale samenwerking bij multiproblematiek aan te pakken, en onder welke omstandigheden? Het onderzoek bouwt voort op het viervenstermodel, dat voorwaarden voor samenwerking duidt op het niveau van inwoner, professional, organisatie en beleid & bestuur.

Methode

Het onderzoek had een kwalitatief, praktijkgericht karakter en combineerde participatief actieonderzoek en realist evaluation. In acht gemeenten zijn lerende praktijken opgezet en gevolgd. In circa acht bijeenkomsten per praktijk analyseerden deelnemers knelpunten, formuleerden een gedeeld vraagstuk en ontwikkelden een veranderagenda met actielijnen. Deelnemers vertegenwoordigden waar mogelijk de vier vensters. De bijeenkomsten werden

gefaciliteerd door een gemeentelijk trekker, ondersteund door een procesbegeleider en onderzoeker.

De analyse vond iteratief plaats in wisselwerking tussen praktijk en onderzoek, waarbij het viervenstermodel werd gebruikt om mechanismen en condities op verschillende niveaus te duiden. In deze bijdrage presenteren wij een programmatheorie die inzicht geeft in wat werkt in lerende praktijken en onder welke omstandigheden.

Resultaten en conclusies

De resultaten laten zien dat lerende praktijken in alle casussen leiden tot meer gedeeld inzicht in knelpunten in de samenwerking, bijvoorbeeld rond regie, gegevensdeling en afstemming tussen organisaties. Deelnemers krijgen beter zicht op elkaars werkwijzen en beperkingen.

Dit gezamenlijke leerproces ontstaat wanneer perspectieven van uitvoering, organisatie en beleid in samenhang worden onderzocht en naast elkaar worden gelegd. Het vraagt dat deelnemers tijd en ruimte krijgen om stil te staan bij casuïstiek en verschillen in perspectief expliciet worden gemaakt. Dit maakt zichtbaar dat integraal werken en leren niet 'erbij' kan worden gedaan, maar om bewuste inrichting en prioritering vraagt in het dagelijks werk. De kwaliteit van dit leerproces hangt samen met de mate waarin verschillende perspectieven daadwerkelijk worden ingebracht en met elkaar worden verbonden. In deze interactie worden onderliggende spanningen in samenwerking zichtbaar.

Dit leidt echter niet vanzelf tot veranderingen in het dagelijks handelen. In meerdere casussen blijven opbrengsten beperkt tot gezamenlijke probleemanalyse en agendering. Inzichten krijgen vooral vervolg wanneer zij actief worden gedeeld en besproken buiten de lerende praktijk en worden opgepakt in bestaande werkprocessen. Wanneer deze doorwerking ontbreekt, blijven opbrengsten beperkt tot de deelnemers van de lerende praktijk en blijft het effect op het dagelijks handelen beperkt.

Titel: Rechtvaardige preventie in tijden van bestaansonzekerheid: van gezondheidslogica naar welzijnslogica in sociaal werk

Vorm: presentatie

Naam en affiliatie van de spreker(s): Maja Ročak, Lotte Thissen (beiden werkzaam bij het Lectoraat Sociaal Werk, Zuyd Hogeschool) & Hafez Ismaïli M'hamdi (werkzaam bij Vakgroep Health, Ethics and Society, Maastricht University)

Mailadres van contactpersoon: maja.rocak@zuyd.nl

Thema waarbij de bijdrage aansluit + toelichting

Thema Gezondheid

Deze bijdrage sluit aan bij het thema gezondheid, omdat zij laat zien dat gezondheid niet los te staat van bestaanszekerheid en sociale omstandigheden. Het onderzoek maakt zichtbaar hoe dominante preventiebenaderingen vaak uitgaan van individuele verantwoordelijkheid, terwijl juist de toegang tot middelen, steun en leefomstandigheden ongelijk verdeeld is. Daardoor worden gezondheidsverschillen versterkt in plaats van verkleind. Door te focussen op een welzijnslogica laat deze bijdrage zien hoe gezondheid kan worden benaderd als een

sociaal en relationeel vraagstuk, waarin bestaanszekerheid, participatie en rechtvaardigheid centraal staan.

Beschrijving bijdrage (max 500 woorden)

In het huidige preventiedebat ligt de nadruk sterk op individuele leefstijl en gedragsverandering. Deze zogenoemde gezondheidslogica heeft de afgelopen decennia echter niet geleid tot het verkleinen van gezondheidsverschillen, maar draagt in veel gevallen juist bij aan het versterken ervan. Enerzijds doordat er geen oog is voor structurele ongelijkheden die ten grondslag liggen van gezondheidsverschillen (RVS, 2020). Anderzijds doordat preventiestrategieën veelal uitgaan van beperkte en sterk individualistische opvattingen van concepten als gezondheid of leefstijl in plaats van dergelijke concepten als een samenspel van biomedische kenmerken, leefomgeving, sociaaleconomische omstandigheden, machts- en verdelingsstructuren, culturele en sociale praktijken (Krishnakumar, et al., 2025; WHO, n.d.). In een context van groeiende bestaansonzekerheid en structurele ongelijkheid roept dit de vraag op wat rechtvaardige preventie betekent en welke rol sociaal werk hierin kan spelen.

Dit lopende onderzoeksproject, een samenwerking tussen Zuyd Hogeschool en de Universiteit Maastricht, verkent hoe een welzijnslogica kan bijdragen aan een meer rechtvaardige benadering van preventie. In tegenstelling tot de gezondheidslogica, richt deze benadering zich op de sociale en materiële omstandigheden waarin mensen leven, en op de sociale praktijken die gezondheid en welzijn mogelijk maken.

De centrale onderzoeksvraag luidt: hoe kan een welzijnslogica bijdragen aan preventiepraktijken die recht doen aan de leefwereld van mensen in situaties van bestaansonzekerheid, en wat betekent dit voor de rol van sociaal werkers?

Methodologisch vertrekt de bijdrage vanuit casuïstiek in de vorm van krachtige vignetten rond thema's als mentale gezondheid, obesitas en klimaat. Door middel van theoretische reflectie zet de bijdrage uiteen hoe preventie in de praktijk vorm krijgt en welke spanningen daarin zichtbaar worden om vervolgens uiteen te zetten wat dit voor de rol van sociaal werkers betekent.

De voorlopige resultaten laten zien dat preventie vaak wordt ingevuld vanuit impliciete normatieve aannames, waarbij de verantwoordelijkheid sterk bij het individu wordt gelegd. Dit kan leiden tot stigmatisering, het versterken van ongelijkheid en het negeren van de sociale condities waarin mensen leven. Tegelijkertijd blijkt dat sociaal werkers beschikken over impliciete kennis en morele oordelen die juist aanknopingspunten bieden voor meer rechtvaardige én structurele preventiepraktijken, maar dat deze zelden expliciet worden gemaakt. Het concept rechtvaardige preventie (in lijn met o.a. het werk van Carla Kolner) biedt een alternatief perspectief, waarin aandacht is voor verdeling van middelen en kansen, erkenning en zeggenschap, en de vraag wanneer ingrijpen passend is en wanneer juist terughoudendheid geboden is. Daarmee verschuift preventie van een instrument gericht op gedragsverandering naar een sociale en normatieve praktijk die raakt aan bredere vragen van rechtvaardigheid.

Deze bijdrage laat zien hoe preventiepraktijken onderdeel zijn van bredere processen van precarisering, waarin onzekerheid wordt geproduceerd en genormaliseerd. Tegelijkertijd verkent het onderzoek hoe sociaal werkers, vanuit hun positie in de sociale basis, kunnen bijdragen aan het verbreden van preventiepraktijken en daarmee het versterken van rechtvaardigheid en bestaanszekerheid.

Titel

Het viervenstermodel als analytisch kader voor interprofessionele samenwerking rond bestaanszekerheid

Spreker(s) en organisatie

Joep Binkhorst Hogeschool Utrecht

Correspondentie adres

Joep.binkhorst@hu.nl

Onderdeel (Poster/ Presentatie / Symposium/Special Interest Group)

Presentatie

Omschrijving abstract (maximaal 300 woorden)

Bestaanszekerheid staat toenemend onder druk door structurele maatschappelijke ontwikkelingen, zoals flexibilisering van arbeid, verkokering van publieke dienstverlening en een beleidsmatige nadruk op individuele verantwoordelijkheid. Armoede en bestaansonzekerheid manifesteren zich hierdoor als samenhangende uitsluitingsmechanismen op meerdere levensdomeinen, waaronder inkomen, wonen, gezondheid en sociale participatie.

Sociaal werkers zijn actief op het snijvlak van deze domeinen, maar ervaren in hun dagelijks handelen spanningen tussen professionele waarden, organisatorische kaders en beleidslogica's. In verschillende onderzoeksprojecten staat de vraag centraal hoe deze dynamiek onderzocht en geanalyseerd kan worden. Vanuit die vraag is het viervenstermodel ontwikkeld. Dit is een analytisch kader waarmee integraal, domeinoverstijgend werken in onderzoek zichtbaar gemaakt kan worden.

In deze presentatie lichten wij toe hoe het viervenstermodel in de praktijk wordt toegepast. Daarbij putten wij uit een theoretische verkenning van integraal werken (Binkhorst, Overkamp, Sprinkhuizen & Wilken, 2019), uit het project Lokaal en integraal werken aan participatie en uit het lopende onderzoeks- en ontwikkelproject [Dwars door Domeinen](#). In dit project werken hogescholen die verbonden zijn aan verschillende werkplaatsen sociaal domein, waaronder Hogeschool Utrecht, Hanze, Saxion, Inholland, Zuyd en Avans, samen met gemeenten en maatschappelijke organisaties. Gezamenlijk onderzoeken zij hoe domeinoverstijgende samenwerking kan

bijdragen aan het versterken van bestaanszekerheid. Het viervenstermodel wordt daarbij gebruikt als analytisch kader.

De toepassing van het viervenstermodel maakt zichtbaar hoe bestaans(on)zekerheid ontstaat in de interactie tussen individuele levenssituaties en structurele voorwaarden. Handelingsdilemma's van sociaal werkers blijken vaak te wortelen in spanningen tussen de vier perspectieven. Door deze expliciet naast elkaar te plaatsen, ontstaat ruimte voor gedeelde probleemdefinities en herontwerp van samenwerking. Het model fungeert daarmee als 'boundary object' dat dialoog en leren tussen praktijken bevordert en bijdraagt aan meer rechtvaardige en responsieve vormen van sociaal werk.

Sociaal werk als ‘civic intermediaries’. De rol van nonprofit organisaties burgerparticipatie voor stadsvernieuwing in Brussel

Pieter Cools & Athina Moroglou (AP Hogeschool Antwerpen & Universiteit Antwerpen)

Pieter.cools01@ap.be

Thema 2: Wij denken dat ons onderzoek het best aansluit bij het thema ‘uitsluiting/onderbescherming’ omdat het hier gaat over mensen die doorgaans uitgesloten zijn van participatie- en beleidsprocessen die invloed hebben op ingrijpende veranderingen in hun leefomgeving.

Abstract

Hoewel stadsvernieuwing en ruimtelijke ontwikkeling een directe impact hebben op het leven van stadsbewoners, hebben die laatste er vaak weinig invloed en controle over. Dat geldt met name voor mensen in bestaansonzekerheid wiens stem zelden wordt gehoord in processen van stadsvernieuwing. Sterker nog, herontwikkeling richt zich vaak richt op achtergestelde buurten waar deze groepen oververtegenwoordigd zijn. Hierdoor spelen de effecten van stadsvernieuwing – zoals gentrificatie en verdringing – vaker in hun nadeel (Shaw & Hagemans, 2015; Williams, 2016).

De afgelopen decennia is veel geëxperimenteerd met burgerparticipatie in ruimtelijke ontwikkeling. Projectontwikkelaar en overheden investeerden in meer proactieve communicatie, burgerbevragingen en diverse inspraakmethoden. Toch “kan men niet verwachten dat participatie automatisch zal leiden tot meer democratie en stedelijke kwaliteit” (De Bie et al., 2013). Burgerparticipatie wordt vaak bekritiseerd omdat ze voornamelijk symbolisch zou zijn, te laat plaatsvindt of vooral een geschoold, middenklasse profiel zou aantrekken (Silver et al., 2010). Dit leidt ons tot de vraag hoe burgerparticipatie in stadsvernieuwing de stemmen en belangen van mensen in bestaansonzekerheid beter kan capteren, betrekken en vertegenwoordigen.

In dit onderzoek focussen we op de mogelijke rol van sociaal werk organisaties als ‘civic intermediaries’ die de stem van ondervertegenwoordigde burgers versterken (Leroux, 2014; Crouzé et al., 2025). Hoewel non-profit organisaties vaak erkend worden als actoren die ondervertegenwoordigde burgers bereiken en betrekken is hun rol als facilitator van burgerparticipatie in stadsvernieuwing maar weinig onderzocht. Dat komt allicht mede door het feit dat deze rol opname vaak ad hoc, tijdelijk en onofficieel wordt opgenomen.

Ons onderzoek richt zich daarom op de uitzonderlijke case van Brussel waar negen non-profit organisaties, gelinkt aan het netwerk Réseau Habitat al jarenlang, structureel vanuit het Brussels Hoofdstedelijk Gewest financiering ontvangen om een formeel erkende ondersteunende rol op te nemen in de organisatie van burgerparticipatie rond ruimtelijke ontwikkeling.

Op basis van diepte-interviews (n= 15) met sociaal-ruimtelijke professionals en beleidsmakers én een grondige studie van diverse beleidsdocumenten presenteren we twee onderzoeksresultaten. Ten eerste tonen we de interne diversiteit tussen de negen non-profit

organisaties wat betreft hoe zij de begrippen participatie en empowerment invullen, hoe dit correspondeert met hun ontstaansgeschiedenis en hoe zich dit vertaalt in concrete participatie praktijken (Moroglou et al., 2025). Ten tweede zoomen we in op een vergelijkende casestudie van twee gemeenten waarin organisaties met een verschillende ontstaansgeschiedenis en visie op empowerment actief zijn en hun rol anders invullen.

Afsluitend reflecteren we over het belang van sociale non-profits als 'civic intermediaries' in burgerparticipatie, net omdat zij (a) anders dan bijvoorbeeld private consultants beroep kunnen doen op hun continue aanwezigheid en reeds opgebouwde vertrouwensrelaties in de wijk en (b) anders dan publieke instellingen vaak meer marge hebben om de nieuwe ruimten voor en oppositionele discours rond burgerparticipatie en stadsvernieuwing op te zoeken. Met dit onderzoek willen we bijdragen aan de literatuur over de rollen die sociaal werk organisaties kunnen opnemen in het erkennen, versterken en vertegenwoordigen van de stemmen van mensen in bestaansonzekerheid.

Ronde 3 Vrijdag

Titel

Agency in Welzijn: capabilitybenadering als inspiratie voor meerstemmigheid

Spreker(s) en organisatie

HAN University of Applied Sciences: Bas Kerssies (onderzoeker), Robin Smits (ervaringsdeskundige) en Annica Brummel (onderzoeker).

Welzijnsorganisatie Bindkracht10: Hennie Joosten, Judith Schreurs en Fenna Hendriks (procesbegeleiders).

Correspondentie adres

Annica.brummel@han.nl

Onderdeel (Poster/ Presentatie / Symposium/Special Interest Group)

Symposium

Omschrijving abstract (maximaal 300 woorden)

In dit symposium presenteren we 3 verschillende onderzoeken die geïnspireerd zijn door de capability benadering. We starten met een korte inleiding van het concept agency (o.a. Claassen, 2018) en verkennen hoe agency vorm krijgt in onderzoeken.

Wijkwaardenkaart en bestaanszekerheid

In Nijmegen is in 2025 door Bindkracht10 een pilot gehouden waarbij de Wijkwaardenkaart is gecombineerd met een gesprek over rondkomen met geld, waarbij een opbouwwerker samenwerkt met een medewerker hulp bij geldzaken. We delen de verhalen van bewoners over 'rondkomen met geld' en de relatie met andere waarden zoals 'gezond leven' of 'wonen zoals ik wil'.

Recht doen aan agency in de analyse

In diverse onderzoeken worden de gesprekskaarten Waarde van Welzijn ingezet, zoals onderzoeken naar ouderen, leefstijlinterventies en armoede. We reflecteren op de bijdrage van deze tool aan agency van respondenten. We gaan dieper in op een methode van analyseren: het Persoon-Omgeving-Mogelijkheden Model, waarbij kritisch gekeken wordt naar de interactie met contextuele factoren.

Juridisch Doenvermogen

In het kader van een promotieonderzoek naar de toegankelijkheid van de Wet maatschappelijke ondersteuning 2015 (Wmo2015) is een verklaringsmodel Juridisch Doenvermogen ontwikkeld dat gebaseerd is op de theorie van navigational agency van Claassen (2018). Dit verklaringsmodel wordt toegelicht aan de hand van empirisch onderzoek naar ervaringen van 26 burgers met de Wmo-2015 procedure in drie verschillende gemeenten.

Reflectie: meerstemmigheid

Robin Smits reflecteert als ervaringsdeskundige op de verschillende bijdragen. Hoe worden de stemmen van mensen om wie het gaat gehoord in de onderzoeken?

Wat hebben sociaal werkers nodig om agency structureel een plek te geven?

Titel

Waardig ouder worden. De implementatie van *aging in place-beleid* vanuit een breed perspectief op gezondheid.

Spreker(s) en organisatie

Michelle van der Tier HAN Lectoraat Versterken van Sociale Kwaliteit

Correspondentie adres

Michelle.vandertier@han.nl

Onderdeel (Poster/ Presentatie / Symposium/Special Interest Group)

Presentatie

Omschrijving abstract (maximaal 300 woorden)

De wereldbevolking groeit mede door een stijgende levensverwachting. Een steeds ouder wordende populatie heeft aanzienlijke economische, sociale en politieke gevolgen (Barišić et al., 2024; Acero et al., 2025). Om deze uitdagingen het hoofd te bieden, voeren veel landen een *aging in place*-beleid. Dit beleid is erop gericht mensen zo lang mogelijk in hun eigen leefomgeving te laten wonen, met behoud van levenskwaliteit en tegen lagere zorgkosten (Wiles et al., 2011; Wang, 2019; Lewis & Buffel, 2020).

Studies tonen aan dat thuis blijven wonen de onafhankelijkheid, autonomie en verbondenheid met vertrouwde sociale netwerken en plekken ondersteunt (Hammond & Saunders, 2021; Raap et al., 2022; Jing et al., 2024). Bovendien sluit deze manier van wonen aan bij de voorkeur van mensen zelf. Tegelijkertijd laten deze studies ook zien dat de uitvoering van *aging in place*-beleid uitdagingen met zich mee brengt: voor de ouder wordende bevolking, mantelzorgers, de gemeenschap en de professionals die in de wijk actief zijn.

Een menswaardige implementatie van *aging in place*-beleid vereist een brede benadering van gezondheid, in plaats van een eenzijdige focus op medische en psychosociale aspecten van veroudering en leefstijlinterventies. Denk hierbij aan fysieke, mentale en zingevingsbehoeften van mensen naarmate zij ouder worden, evenals de omgeving, de leefomstandigheden en de gemeenschap waarin mensen leven (Lewis & Buffel, 2020; Kavanagh, Lewis & Camilla, 2024). In de afgelopen jaren groeit het besef dat dit brede perspectief essentieel is voor een menswaardige uitvoering van *aging in place*-beleid (Teater & Chonody, 2020; Barišić et al., 2024).

Het sociaal werk heeft zich als beroepsgroep tot nu toe nauwelijks gepositioneerd in de discussie over vergrijzing en ouderenzorg, terwijl de expertise van sociaal werkers juist geworteld is in een breed perspectief op gezondheid. Sociaal werkers kunnen een belangrijke bijdrage leveren aan waardig ouder worden, in samenwerking met andere professionals die actief zijn in de wijk. Om deze samenwerking te versterken,

hebben we op vraag van het lokale welzijnswerk een kwalitatief actieonderzoek uitgevoerd in twee wijken in Zutphen en de *Waardig Ouder Worden* (WOW)-aanpak ontwikkeld. In de presentatie lichten we dit onderzoek toe, waarin acht getrainde professionals uit het welzijnswerk en de gezondheidszorg met 142 mensen (67 jaar en ouder) in gesprek gingen aan de hand van de gesprekskaarten *Waarde van Welzijn* en samen de data analyseerden. De WOW-aanpak en het onderzoek zijn gebaseerd op de uitgangspunten van de capabilitybenadering (Nussbaum, 2000, 2011; Sen, 1999; 2009).

We presenteren wat mensen zelf waardevol vinden in hun leven, en wat voor hen bijdraagt aan of juist belemmert om menswaardig ouder worden. Daarnaast laten we zien hoe wensen en mogelijkheden met elkaar samenhangen. We brengen verschillen in kaart tussen individuen en tussen de twee wijken. Deze blijken deels voort te komen uit uiteenlopende perspectieven en behoeften met betrekking tot wat een goed leven inhoudt, maar ook uit verschillen in de reële mogelijkheden die mensen hebben. Om recht te doen aan deze verschillen, hebben we onderzocht waar situaties van ongelijkheid ontstaan en presenteren we hoe hierover het gesprek kan worden gevoerd — zowel binnen de wijk als met beleidsactoren.

Titel

“Gewoon Deurgoan”: Participatief actieonderzoek in de kleine kernen van de gemeente Hardenberg

Spreker(s) en organisatie

Cindy Boerema (projectleider/onderzoeker) van Hogeschool Windesheim: lectoraat GGZ & Samenleving.

Correspondentie adres

c.m.boerema@windesheim.nl

Onderdeel (Poster/ Presentatie / Symposium/Special Interest Group)

Presentatie

Omschrijving abstract (maximaal 300 woorden)

Context van het onderzoek

Mentale gezondheid vormt een essentiële basis om te kunnen deelnemen aan de samenleving en welzijn te ervaren. Echter beschikt niet iedere inwoner over gelijke middelen en mogelijkheden om de mentale gezondheid te behouden. Dit participatief actieonderzoek (PAR) richt zich op kleine kernen binnen de gemeente Hardenberg en verkent hoe de omgeving en de cultuur doorwerkt in inclusie, welzijn en bestaanszekerheid van inwoners met een psychische kwetsbaarheid.

Onderzoeksvraag

De centrale onderzoeksvraag luidt: *Wat is nodig om van de (kleine) kernen binnen de gemeente Hardenberg een genereuze samenleving te maken voor mensen met een psychische kwetsbaarheid?* Subvragen hebben betrekking op de wensen van stakeholders, de sterke kanten en leerpunten van de kernen en de behoeftes van mensen met én zonder psychische kwetsbaarheid. Daarnaast is onderzocht welke verbeteringen nodig zijn om inclusie en welzijn te versterken van mensen.

Methode

In vier kleine kernen zijn werkgroepen samengesteld, bestaande uit mensen met en zonder psychische kwetsbaarheden en (ervaringsdeskundige) professionals. Het doel was om eerst gegevens te verzamelen over hun ervaringen met het leven met psychische kwetsbaarheden in een kleine gemeenschap.

Vervolgens zijn er in co-creatie interventies ontwikkeld om integratie en welzijn te bevorderen. Hierbij is gebruikt gemaakt van etnografische observatie, interviews en participatief actieonderzoek. Arts-based werkvormen maakten het mogelijk om moeilijk bespreekbare ervaringen en gevoelens zichtbaar en bespreekbaar te maken en boden ruimte aan stemmen die doorgaans minder werden gehoord.

Resultaten en conclusie

De resultaten lieten zien dat kleine kernen beschikken over een sociaal kapitaal, maar dat toegang daartoe niet vanzelfsprekend is voor mensen met een psychische kwetsbaarheid. Nabijheid werkt ambivalent: zij biedt bescherming en praktische steun, maar vergroot ook de angst voor roddel stigma. Zelfredzaamheid is een sterke culturele waarde maar fungeert tegelijkertijd als drempel, waardoor hulp vaak pas laat wordt gezocht. “Gewoon deurgaan” is één van de zogenaamde “dooddoeners” die een gesprek over psychische kwetsbaarheid moeilijk maken. Anderzijds werken dooddoeners relativerend en oplossingsgericht en hebben een belangrijke functie in het welzijn van mensen in de regio. Uit onderzoek blijkt dat inclusie van mensen met een psychische kwetsbaarheid in kleine kernen geen vanzelfsprekend gevolg is van saamhorigheid en nabijheid. Een verruiming van het begrip “meedoen” zijn culturele aanpassingen die het gevoel van meedoen kunnen vergroten. Kennisdeling en psychoeducatie, afgestemd op lokaal dialect zijn randvoorwaarden voor het versterken van mentale gezondheid in de regio.

Titel: Tussen stenen en zeggenschap: bewonersparticipatie in woningcorporaties als verhoudingspraktijk onder druk van bestaansonzekerheid

Vorm: presentatie

Naam en affiliatie van de spreker(s): Nikki Kluskens, Chantal van Lieshout & Maja Ročak;
Lectoraat Sociaal Werk, Zuyd Hogeschool

Mailadres van contactpersoon: maja.rocak@zuyd.nl

Thema waarbij de bijdrage aansluit + toelichting

Precarisering

Deze bijdrage sluit aan bij het thema precarisering doordat zij laat zien hoe bestaansonzekerheid in wijken doorwerkt in het dagelijks handelen van woningcorporaties. In deze context krijgt bewonersparticipatie een specifieke functie: het wordt ingezet om complexe situaties te organiseren en draagvlak te creëren, terwijl de ruimte voor daadwerkelijke zeggenschap onder druk staat.

Samenvatting:

De woningmarkt in Nederland staat onder druk, met toenemende schaarste en groeiende sociale problematiek in wijken. Woningcorporaties bewegen zich daardoor steeds nadrukkelijker op het grensvlak van wonen en sociaal werk. Dit leidt tot een verschuivende rol, waarin woningcorporaties niet alleen vastgoed beheren, maar ook te maken krijgen met vraagstukken rond bestaansonzekerheid, participatie, sociale cohesie, gemeenschapsontwikkeling en leefbaarheid.

Tegelijkertijd zien we dat bewonersparticipatie een steeds grotere rol krijgt in het aankaarten en verbinden van deze meervoudige problematiek. Daarmee komt participatie nadrukkelijker in beeld als praktijk, maar blijft het begrip zelf diffuus. Binnen woningcorporaties bestaan uiteenlopende interpretaties: van instrument voor draagvlak en legitimiteit tot relationele praktijk van betrokkenheid en zeggenschap. Dit roept vragen op over wat participatie betekent in deze context.

In ons onderzoek bij woningcorporaties in Zuid-Limburg onderzoeken we hoe bewonersparticipatie vorm krijgt in een context van bestaansonzekerheid, en wat dit betekent voor de veranderende rol van corporaties en de mogelijkheden voor sociaal rechtvaardig handelen.

Het onderzoek is gebaseerd op kwalitatieve interviews met professionals en bestuurders van woningcorporaties, aangevuld met observaties van bewonersactiviteiten en analyse van beleids- en communicatiemateriaal.

De eerste bevindingen laten zien dat participatie binnen woningcorporaties wordt gekenmerkt door:

- **spraakverwarring**: uiteenlopende en vaak impliciete definities van participatie binnen organisaties;
- **meervoudige logica's**: spanning tussen marktwerking, sociale opdracht en institutionele kaders;
- **instrumentalisering**: participatie wordt vaak ingezet voor draagvlak en legitimiteit, maar verliest daarmee haar emancipatoire potentieel;
- **verenging tot bewonersactiviteiten**: focus ligt op zichtbare, laagdrempelige vormen, terwijl structurele zeggenschap onderbelicht blijft en
- **handelingsverlegenheid**: professionals zoeken naar kaders om af te wegen wanneer en hoe participatie betekenisvol is.

Tegelijkertijd wordt zichtbaar dat participatie ook begrepen kan worden als een *verhoudingspraktijk*: een manier waarop organisaties zich positioneren ten opzichte van bewoners, andere stakeholders en bredere maatschappelijke structuren.

Dit onderzoek laat zien dat participatie binnen woningcorporaties zich beweegt op een spectrum, met aan de ene kant ontzorgingspraktijken en aan de andere kant participatie als instrument voor beheersing en legitimiteit. Juist deze spanning wordt versterkt door processen van precarisering, waarin bestaansonzekerheid niet alleen de leefwereld van bewoners raakt, maar ook de handelingsruimte van professionals en organisaties vormt. Een meer relationele invulling van participatie, gericht op betrokkenheid en zeggenschap, komt in de praktijk nog beperkt naar voren en kan worden gezien als een mogelijke ontwikkelrichting.

Deze bijdrage laat zien hoe bewonersparticipatie binnen woningcorporaties niet alleen een instrument is, maar een praktijk waarin vragen van positionering, zeggenschap en rechtvaardigheid concreet vorm krijgen. Dit is des te relevanter nu woningcorporaties zich steeds nadrukkelijker bewegen op het grensvlak van wonen en sociaal werk, en in toenemende mate optreden als morele actor in de wijk, waar formele verantwoordelijkheden vaak tekortschieten. Het laat zien dat participatie geen neutraal instrument is, maar onderdeel van bredere machts- en verantwoordelijkheidsverhoudingen. Dit vraagt om een herijking van de rol van woningcorporaties en om nauwere verbinding met sociaal werk, waarin ruimte ontstaat voor relationeel en rechtvaardig handelen binnen en voorbij institutionele kaders.

Abstract: Bestaanszekerheid en de vraag hoe sociale systemen onzekerheid voortbrengen en legitimeren

Vorm	Presentatie
Naam en affiliatie van de spreker(s)	Patrick Bek en Elizabeth van Twist (docent-onderzoekers KCTO Hogeschool Rotterdam – Werkplaats Sociaal Domein ZHZ)
Mailadres van contactpersoon	Elizabeth van Twist
Thema waarbij de bijdrage aansluit + toelichting	Precarisering Financiële problemen worden vaak gezien als een individueel falen: mensen zouden onvoldoende vaardigheden, discipline of kennis hebben. In deze bijdrage stellen wij een ander perspectief centraal, geïnspireerd door de concepten van actor-netwerktheorie en sociale renovatie. Bestaanszekerheid gaat in de huidige neoliberale samenleving niet alleen over individuen met een gebrek aan zekerheid, maar over een samenleving waarin onzekerheid structureel wordt geproduceerd en ingezet als bestuurswijze. Sociale systemen zijn complexer, afstandelijker en minder vergevingsgezind geworden, terwijl verantwoordelijkheid steeds meer bij het individu wordt neergelegd. Op basis van participatief onderzoek in Wielwijk laten wij zien dat financiële kwetsbaarheid ontstaat binnen precare netwerken van mensen, systemen, informatie en instituties. Met behulp van actor-netwerktheorie verschuiven we de analyse van individueel falen naar de kwaliteit van verbindingen die bescherming zouden moeten bieden. Onze conclusie is dat versterking van bestaanszekerheid vraagt om actief onderhoud, herstel en verbinden van deze netwerken. Daarmee pleiten we voor een verschuiving van individuele interventielogica naar een actor-netwerklogica, waarin bestaanszekerheid opnieuw wordt opgevat als een collectieve en politieke verantwoordelijkheid.
Beschrijving van de bijdrage in maximaal 500 woorden, met in elk geval	- Context van het onderzoek Het onderzoek Grip op geldzaken werd in 2024-2025 uitgevoerd in de Dordtse wijk Wielwijk door twee onderzoekers van de Werkplaats Sociaal Domein Zuid-Holland Zuid¹, samen met de gemeente en andere lokale partners. Gemeente Dordrecht en maatschappelijke initiatieven uit het

¹ De Werkplaatsen Sociaal Domein (WSD) spelen al jaren een belangrijke rol in het regionale sociaal domein. In lokale leer- en ontwikkelomgevingen werken kennisinstellingen, gemeenten, zorg- en welzijnsorganisaties en inwoners samen aan complexe sociale vraagstukken, met als doel het versterken van veerkracht en het verminderen van sociale ongelijkheid. WSD Zuid-Holland Zuid brengt

onder meer lectoren, docent-onderzoekers, studenten van Hogeschool InHolland en Hogeschool Rotterdam samen met gemeenten, zorg-en welzijnspartijen en bewoners. In de periode 2023-2025 werkten zij in zes projectgroepen aan uiteenlopende thema's, waaronder financiële gezondheid. Gelijkwaardige samenwerking en actieve betrokkenheid van bewoners vormen daarbij centrale uitgangspunten.

samenwerkingsverband Alliantie Dordrecht investeren al jaren in armoedebestrijding, met het programma Samen tegen Armoede, via hulp van de Sociale Dienst, Dordrecht Sociaal, Thuisadministratie van Humanitas en initiatieven zoals Schuldhulpmaatje, pop-up spreekuren, Geldpraatje en Hulplijn Dordt. Deze initiatieven worden gedragen door verschillende organisaties en actieve bewoners – soms ondersteund door betaalde professionals – op plekken waar mensen zich veilig en vertrouwd voelen.

Toch weten veel bewoners met geldvragen de weg naar ondersteuning onvoldoende te vinden. Doel van dit onderzoek was inzicht krijgen in hoe bewoners grip krijgen op hun geldzaken en welke formele en informele hulpbronnen daarbij helpen.

Na afloop van het onderzoek hebben we met behulp van actor-netwerkttheorie en sociale renovatie een ander perspectief ingenomen, waardoor de analyse van individueel falen verschuift naar de kwaliteit van verbindingen die bescherming zouden moeten bieden. Onze conclusie is dat versterking van bestaanszekerheid vraagt om actief onderhoud, herstel en verbinden van deze netwerken.

- Onderzoeksvraag

Wat hebben inwoners nodig om (tijdig) grip te krijgen of behouden op de eigen financiële situatie; en hoe kan een wederkerige samenwerking tussen alle spelers in het armoedenetwerk op wijkniveau hieraan een bijdrage leveren?

- Methode

Het onderzoek volgde een participatieve en embedded benadering en de principes van Asset Based Community Development.

- Resultaten/ Conclusie

In Wielwijk onderzochten bewoners, vrijwilligers, professionals en onderzoekers samen wat écht helpt om grip te krijgen op geldzaken. Want armoede gaat over meer dan geld alleen — het raakt ook vertrouwen, taal, netwerk en erkenning. In dit praktijkgerichte en participatieve onderzoek zochten we naar een antwoord op: *hoe kunnen we bewoners ondersteunen om zelf de regie te houden over hun financiële leven?*

Tijdens gesprekken, vragenlijsten en ontwerpessies deelden ruim 300 bewoners hun ervaringen. Hun verhalen laten zien dat hulp vaak begint bij vertrouwde gezichten en plekken – bij de buurvrouw, de apotheek, of de buurtpastor – en dat overzicht en begrijpelijke informatie cruciaal zijn voor rust en grip. Ook financiële educatie op maat, aangeboden op veilige en herkenbare plekken zoals de moskee of het buurthuis, blijkt een sleutel tot succes.

Uit het onderzoek kwamen drie pijlers naar voren voor meer financiële gezondheid:

- Overzicht: maak hulp begrijpelijk en zichtbaar, met eenvoudige informatie en herkenbare vindplaatsen.
- Educatie: bied toegankelijke geldlessen op vertrouwde plekken, in de taal en context van bewoners.
- Vertrouwen & Nabijheid: versterk sleutelpersonen en bruggenbouwers in de wijk – mensen die bewoners kennen en begrijpen.

Het onderzoek zorgde niet alleen voor inzichten, maar ook voor beweging. Twee wijkgroepen bouwen inmiddels verder aan de uitkomsten: één richt zich op vertrouwde plekken en gezichten, de ander op financiële educatie op maat. Zo groeit in Wielwijk een netwerk waarin bewoners, vrijwilligers en professionals samen werken aan financiële gezondheid – van onderzoek naar duurzame verandering.

[Lees het volledige rapport 'Grip op Geldzaken'](#)

Abstract Nederlands – Vlaamse conferentie voor sociaal werk onderzoek

Thema: precarisering

Vorm: presentatie

Titel: leiderschap in sociaal werk bij de aanpak van structurele onzekerheid

Auteur: Lenno Jansen, Zuyd Hogeschool (lenno.jansen@zuyd.nl)

Samenvatting

In de afgelopen jaren zijn verschillende publicaties verschenen die inzicht geven in wat structureel sociaal werk betekent binnen het sociaal werk en hoe sociaal werkers hier in praktijk vorm aan kunnen geven (Boone et al., 2022; Hermans et al, 2019; Nachtergaele et al, 2017; Van Pelt et al, 2025; Van Bouchaute & Plovie, 2026). Uit praktijkonderzoek blijkt dat signalen van onrecht worden herkend door sociaal werkers, echter dat het vertalen van deze signalen naar collectief handelen lastig blijkt. Mogelijke oorzaken liggen in de sterke gerichtheid van sociaal werkers op individuele hulpverlening en weinig bewustzijn van structurele oorzaken die zorgen voor precarisering (Van der Tier & Van lieshout, 2020; Van Bouchaute & Van der Hulst, 2022). Ook blijken sociaal werkers vaak handelingsverlegenheid in structureel werken te ervaren (BPSW, 2026, Liefhebber et al., 2025).

Om aan de slag te gaan met deze handelingsverlegenheid wordt gekeken naar transformatief leiderschap. Transformatief leiderschap gaat hier niet over een formele leidinggevende positie, maar over professioneel handelen vanuit leidende principes. Voor het sociaal werk zijn die principes verbonden met mensenrechten en sociale rechtvaardigheid (Ife, 2014; Ornellas et al., 2018; Hermans et al., 2019). Het transformatieve in deze vorm van leiderschap sluit aan bij de visie van Fraser (1995) over het aanpakken van onrechtvaardigheid. Het gaat daarbij niet alleen om het verzachten van onrecht binnen bestaande structuren, maar ook om het bevragen en veranderen van structuren die economische, culturele en politieke onrechtvaardigheid voortbrengen.

Daarmee sluit transformatief leiderschap direct aan bij collectiviseren van onrechtvaardigheden: individuele ervaringen van onrecht worden niet alleen herkend, maar verbonden aan een bredere analyse en een gedeelde

veranderopgave om precarisering te agenderen en aan te pakken.

Voor het collectiviseren zijn een drietal van transformatief leiderschap van belang. Ten eerste vraagt het om het ontwikkelen van een *gedeelde visie*. Gal & Weiss-Gal (2022) stellen dat sociaal werkers weinig worden uitgedaagd een visie te ontwikkelen op het aanpakken van structurele kwesties. Bovendien krijgt een signaal pas politiserende kracht wanneer meerdere betrokkenen het herkennen als gedeelde kwestie, waarbij collectiviseren essentieel is. Ten tweede vraagt het om *anderen in beweging te brengen*. Structurele verandering ontstaat niet door één professional, maar door collectief handelen (Kouzes & Posner, 2021). Ten derde vraagt het om het *durven uitdagen van de bestaande gang van zaken*, waarbij oorzaken van kwetsbaarheden niet individueel maar vanuit maatschappelijke systemen ontstaan. Juist dit uitdagen is voor sociaal werk essentieel, omdat het beroep een normatieve opdracht heeft rond sociale rechtvaardigheid, mensenrechten en het tegengaan van uitsluiting (Bolton, 2017; Kouzes & Posner, 2006; Kouzes & Posner, 2021).

In de afgelopen jaren is in onderzoek transformatief samen met sociale professionals en experts samen gedefinieerd en de toegevoegde waarde voor de praktijk geduid. Dit onder andere op basis van expertinterviews, leerateliers, input van diverse workshops, masterclasses en bijdragen op symposia. Deze bijdrage laat zien hoe transformatief leiderschap sociaal werkers kan ondersteunen om signalen van onrecht te verbinden aan collectieve actie om structurele onzekerheid en precarisering te agenderen en aan te pakken.

Titel

Implementatie van suïcide preventie in het sociaal domein voor de doelgroep mannen van middelbare leeftijd

Spreker(s) en organisatie

Lieneke Ebbe (MA), Eline Verschoor (PhD kandidaat) & Monique Engelbertink (PhD)
Lectoraat Social Work, Programmalijn Betekenis Geven en Herstellen, Saxion

Correspondentie adres

m.m.j.engelbertink@saxion.nl

Onderdeel (Poster/ Presentatie / Symposium/Special Interest Group)

presentatie

Omschrijving abstract (maximaal 300 woorden)

Context van het onderzoek

In westerse landen lopen mannen van middelbare leeftijd het grootste risico op het plegen van suïcide in vergelijking met andere doelgroepen. Het sociaal werk (SW) speelt een cruciale rol bij het herkennen van suïcidaliteit. Het SW wil zich (door)ontwikkelen in het vormgeven van suïcide preventie (SP).

Onderzoeksvraag

Hoe kan het SW SP voor mannen van middelbare leeftijd vormgeven op basis van vier perspectieven van integraal werken (cliënt- en huishouden, methodisch, organisatorisch en beleidsmatig)?

Ontwerpdoel

Een toolbox 'suïcidepreventie in het sociaal werk – mannen van middelbare leeftijd' ontwikkelen op basis en in samenwerking met de drie bronnen van kennis (wetenschappelijke kennis, praktijkprofessionele kennis, ervaringskennis).

Methode

De toolbox is ontwikkeld op basis van (inter)nationaal literatuuronderzoek, documentanalyse twee SW organisaties, vijf focusgroepen met professionals, vier interviews met mannen van middelbare leeftijd met suïcidale gedachten en vier interviews met nabestaanden van mannen die door suïcide zijn overleden. Begin 2026 zijn in twee SW organisaties pilots uitgevoerd om delen van de toolbox SP te implementeren.

Resultaten en conclusie

Mannen van middelbare leeftijd geven aan dat hulpverleners suïcidaliteit niet consequent aan de orde stellen en missen aansluiting van hun hulpverleners bij dit onderwerp. Naast ervaren de ondersteuning als gefragmenteerd.

De twee pilots geven aan dat in een half jaar tijd gewerkt is aan een gedeelde visie, verbeteringen plaats hebben gevonden op methodisch vlak (minder handelingsverlegenheid). Een goed SP beleid binnen het sociaal domein begint bij het vergroten van het bewustzijn bij lokale hulpverleningsinstanties dat zij een taak hebben in het vergroten van het mentale welzijn van middelbare mannen. Het samenwerken met erfcoaches om moeilijk bereikbare groepen zoals agrariërs te bereiken wordt aanbevolen.

De toolbox ondersteunt SW organisaties bij het vormgeven van hun SP beleid en de uitvoering daarvan vanuit de vier perspectieven van integraal werken.

Ronde 4 Vrijdag

Titel

Structureel werken aan financiële bestaanszekerheid: van *awareness* naar *agency*

Spreker(s) en organisatie

Lineke van Hal (Zuyd Hogeschool)

Rudi Roose (Universiteit Gent)

Griet Roets (Universiteit Gent)

Joost Weling (Zuyd Hogeschool)

Simone Boogaarts (HAN University of Applied Sciences)

Hanneke van Lieshout (Fontys)

Janneke Lakerveld ((HAN University of Applied Sciences)

Correspondentie adres

Lineke.vanhal@zuyd.nl

Onderdeel (Poster/ Presentatie / Symposium/Special Interest Group)

Symposium

Omschrijving abstract (maximaal 300 woorden)

Sociaal werk heeft een belangrijke opdracht in het eraan bijdragen dat mensen een bestaanszeker leven kunnen leiden. Structureel werken aan financiële zekerheid vereist behoorlijk wat van de professionaliteit van sociaal werkers: zowel technisch-instrumenteel (kennis en vaardigheden), normatief (wat is vanuit de waarden van sociaal werk nastrevenswaardig en welke waarden staan op het spel?) en collectief (hoe kun je als beroepsgroep vanuit collectie professionele opdracht staande blijven in het institutionele krachtenveld waarin je werkt en deze waar nodig uitdagen en transformeren?). Recht doen aan deze drie dimensies van professionaliteit vereist niet alleen professioneel bewustzijn ('awareness'), maar ook professioneel actorschap ('agency'). De centrale vraag die in dit symposium centraal staat is: *Hoe kunnen wij als onderzoekers van hoger onderwijsinstellingen*

bijdragen aan kennisontwikkeling dat het professioneel actorschap van sociaal werkers versterkt?

In dit symposium delen we inzichten uit Nederland en Vlaanderen en nodigen we deelnemers uit om vanuit eigen inzichten en ervaringen mee te denken over bovenstaande centrale vraag.

Presentatie 1:

Armoedeonderzoek als een politieke praktijk

In deze bijdrage verkennen we sociaalwerkonderzoek in armoedecontexten als een inherent politieke praktijk, geïnspireerd door het werk van Jacques Rancière. Daarbij verwijst “de politie” naar de dominante maatschappelijke orde, terwijl “het politieke” staat voor handelingen die deze hegemonische logica verstoren en uitdagen.

Onderzoek naar armoede binnen het sociaal werk kan soms de bestaande orde versterken, bijvoorbeeld door nadruk te leggen op veerkracht en ervaringskennis op een manier die aansluit bij vormen van progressief neoliberalisme. Tegen deze achtergrond bespreken we welke kritische keuzes onderzoekers kunnen maken om de heersende orde te ontregelen en te herconfigureren.

Rudi Roose & Griet Roets, Vakgroep Sociaal Werk en Sociale Pedagogiek, Universiteit Gent. Rudi.roose@ugent.be

Presentatie 2:

Sociale grondrechten in uitvoering: publieke professionals onder hoogspanning

Publieke professionals, waaronder sociaal werkers, spelen een sleutelrol bij het realiseren van sociale grondrechten. Financiële bestaanszekerheid is er daar één van. Sociaal werkers staan in direct contact met burgers en vertalen wet- en regelgeving naar concreet handelen. Daarmee zijn zij niet slechts ‘radartjes in de machine’, maar morele actoren die normatieve afwegingen maken binnen een complex krachtenveld van wetten, beleidskaders, noden en behoeften van burgers, organisatorische structuren en schaarse middelen.

Op basis van inzichten uit de gespreksmethodiek ‘Vraagtafels’ - ontwikkeld door beroepsvereniging SAM – hebben we verkend hoe professionals deze professionele

verantwoordelijkheid vormgeven. Deze dialoogvorm brengt vragen naar voren zoals: Hoe krijgt professionele kennis meer gewicht in wetgeving en beleid? Hoe kunnen zij in staat gesteld worden tot rechtvaardig handelen? Welke rol hebben zij in het signaleren van uitsluiting en machtsstructuren?

Professionals ervaren spanningen tussen juridische kaders en professionele ruimte, rolopvattingen en externe verwachtingen, verschillende waarden en de kloof tussen wet en werkelijkheid. Het versterken van professioneel actorschap is cruciaal om hiermee om te gaan. Dat vraagt onder meer om erkenning van en waardering voor hun professionele opdracht, werken met gedeelde professionele waarden, vertrouwen in professionele oordeelsvorming en ruimte voor collectieve reflectie. In deze congresbijdrage doen we hier een voorzet voor en gaan daar graag verder over in gesprek.

Dr. Lineke van Hal, lector van bijzonder lectoraat 'Beroepsvorming Professionals in het Publiek Sociaal Domein' (Zuyd Hogeschool): lineke.vanhal@zuyd.nl

Presentatie 3:

Versterken Armoedebewustzijn

In deze bijdrage verkennen we hoe vanuit drie verschillende hogescholen wordt bijgedragen aan het vergroten van het armoedebewustzijn bij (aankomend) professionals via onderzoek en onderwijs. Het gaat hierbij om Zuyd Hogeschool, Lectoraat Sociaal Werk, Fontys Sociale Studies, Lectoraat Sociale Veerkracht & Hogeschool Arnhem Nijmegen, Lectoraat Versterken van Sociale Kwaliteit. Deze lectoraten voeren allen ook een Werkplaats Sociaal Domein uit. Bij de Werkplaats Sociaal Domein Zuyd gebeurt dit met het leeratelier Overleven ten tijde van tweedeling, armoede in perspectief. Bij Werkplaats Sociaal Domein Arnhem Nijmegen gebeurt dit met het leeratelier Armoede.

Hogescholen vervullen een dubbele rol: zij leiden (toekomstige) professionals op en voeren praktijkgericht onderzoek uit dat aansluit bij vraagstukken uit het werkveld. Dit onderzoek wordt in samenwerking met praktijkpartners uitgevoerd en is gericht op duurzame impact in de beroepspraktijk en de regio. Binnen dit soort praktijkgericht onderzoek spelen hogescholen een belangrijke rol in de ontwikkeling, verspreiding en toepassing van kennis, onder meer via onderwijs en samenwerking met het werkveld. Door kennis te ontwikkelen en onderwijs te verzorgen over wat het betekent om in armoede te leven en hoe professionals mensen in armoede kunnen ondersteunen, dragen we samen met praktijkpartners

bij aan maatschappelijk relevant handelen en visievorming van (aankomend) professionals.

Armoedebewust professioneel handelen vormt een normatieve en praktische benadering die gericht is op het verbeteren van individuele levensomstandigheden en het bevorderen van structurele sociale rechtvaardigheid. Het vraagt om professionals die zich bewust zijn van de veelzijdige en ingrijpende betekenis van armoede in het leven van mensen, en die bereid zijn hun handelen kritisch te blijven bevragen. Het versterken van kennis, vaardigheden en professionele houding draagt bij aan een beroepspraktijk waarin recht wordt gedaan aan de ervaringen, rechten en behoeften van mensen die in armoede leven.

Met deze bijdrage laten wij zien hoe armoedebewustzijn binnen de verschillende lectoraten en leerateliers wordt geoperationaliseerd in zowel het onderwijs als het praktijkgericht onderzoek. In het afsluitende deel brengen we de opgedane inzichten samen en reflecteren we op overeenkomsten en verschillen in benadering en visie. Daarnaast verkennen wij met het symposium graag mogelijk gezamenlijke onderzoeksthema's en ontwikkelrichtingen

Joost Weling, docent-onderzoeker Lectoraat Sociaal Werk en Bijzonder Lectoraat Beroepsvorming Professionals in het Publiek Sociaal Domein, Zuyd Hogeschool:
joost.weling@zuyd.nl

Dr. Simone Boogaarts – de Bruin; docent-onderzoeker Lectoraat Versterken Sociale Kwaliteit, HAN: simone.boogaarts@han.nl

Hanneke van Lieshout; docent-onderzoeker Lectoraat Sociale Veerkracht, Fontys:
h.vanlieshout@fontys.nl

Janneke Lakerveld; docent-onderzoeker Lectoraat Versterken Sociale Kwaliteit, HAN: janneke.lakerveld@han.nl

Titel: Van individueel falen naar systemen die ruimte geven

Naam en affiliatie van de spreker(s): Marja Jager-Vreugdenhil (lector) en Alke Wisselink, Els Bos-de Groot, Tanja van der Vinne, Monica Stouten, Anne Dreke Deddens en Alie Velvis (docent-onderzoekers) allen werkzaam op Hogeschool Viaa.

Mailadres van contactpersoon: m.jager@viaa.nl

Thema waarbij de bijdrage aansluit + toelichting; tevens samenhang bijdragen: deze bijdrage sluit aan bij het onderwerp 'precarisering'. In dit symposium willen we vijf onderzoeken kort presenteren (in de vorm van 'shorts' oftewel in goed Nederlands: 'kortjes') waarin we laten zien hoe heilzaam het is om ruimte te bieden aan het perspectief van inwoners in preciaire posities.

Precariteit is volgens de zorgethische opvatting van Vosman en Niemeijer (2016) de mate van onzekerheid over iemands eigen positie (nu en straks) in de samenleving. Professionals en onderzoekers die inwoners de ruimte geven, stappen daarmee zelf in een stuk onzekerheid over hun eigen positie. Want als inwoners zelf beslissingen nemen over het onderzoek en de oplossingen die daarin bedacht worden, dan kunnen professionals en onderzoekers het proces en de uitkomsten zelf minder goed controleren. Toch is dat wat onze onderzoeksgroep graag doet. Het levert altijd verrassende opbrengsten, die echt iets doorbreken in bestaande systemen, en die de nadruk verleggen van individueel falen naar gezamenlijk verbeteren van systemen. In dit symposium laten we dit aan de hand van vijf onderzoeken zien. We presenteren hiervoor vijf 'kortjes' en geven daarna de gelegenheid om in een 'open ruimte' (*open space*) nader in gesprek te gaan met de onderzoekers.

Beschrijving van de bijdrage in maximaal 500 woorden

Inleiding (10 min) over precariteit van inwoners maar ook van onderzoekers; uitleg over de werkwijze: deelnemers krijgen een handout met samengevatt info per onderzoek en houden hun vragen/opmerking bij op postits, om later mee te nemen naar de 'open ruimte'

Onderzoekskortje 1 (10 min): Wijkgericht werken rond jeugd

- Context: ouders van jonge kinderen in diverse wijken van Zwolle en het dorp Wezep
- Onderzoeksvraag: hoe kan het gewone leven van ouders met jonge kinderen zó versterkt worden dat opvoedingsonzekerheid ruimte krijgt, zonder dat die hoeft te leiden tot hulpverlening?

- Methode: aan de hand van Appreciative Inquiry en een relationeel-systemische visie hebben we vanuit een leernetwerk met ouders en professionals nieuwe vormen gevonden om het sociale steunsysteem rond ouders te versterken.
- Resultaten/ Conclusie: als ouders zelf aangeven wat ze nodig hebben, komen ze met oplossingen waarin laagdrempelige ontmoetingen (met ouders en professionals) centraal staan. Professionals voegen zich in netwerken om hen heen. Ouders voelen zich daarin veilig om hun opvoedingsonzekerheid te laten zien. Wat hiermee doorbroken wordt, is de neiging om opvoedingsonzekerheid te problematiseren als individueel falen van ouders. In plaats van een route richting hulpverlening, ontstaat een laagdrempelig sociaal netwerk waarin onzekerheid normaal mag zijn en gedeeld kan worden, en waarin professionals náást ouders staan.

Onderzoekskortje 2 (10 min): werkzame elementen van bemoeizorg

- Context: bemoeizorgteams in verschillende regio's in Nederland
- Onderzoeksvraag: hoe dragen bemoeizorgwerkers bij aan het ervaren van (iets) meer bestaanszekerheid van een doelgroep die zich juist kenmerkt door onzekerheid?
- Methode: diepte-interviews met professionals en cliënten van bemoeizorg
- Resultaten/ Conclusie: werkzame elementen van de bemoeizorgaanpak zijn te vinden in relationeel werken, vanuit presentie, juist in situaties waarin onzekerheid niet direct is op te lossen. Wat hiermee doorbroken wordt, is dat inwoners door organisatiesystemen nog meer onder druk komen te staan én dat professionals ruimte hebben om te doen wat nodig is.

Onderzoekskortje 3 (10 min): zorgzame gemeenschappen

- Context: Het delen van onze opbrengsten vanuit enkele onderzoeken rondom initiatieven die streven naar het bevorderen van de veiligheid, diversiteit en inclusie in (geloofs)gemeenschappen en -organisaties met een religieuze achtergrond.
- Onderzoeksvraag: Hoe (en onder welke omstandigheden) kunnen in gemeenschappen met een relatief homogene identiteit de inclusie en sociale veiligheid van gemeenschapsleden met een 'afwijkende' identiteit bevorderd worden?
- Methode: Outcome-onderzoek naar de campagne Geloof & Liefde, ter bevordering van veilige gesprekken over gender- en seksuele diversiteit in geloofsgemeenschappen; kwantitatief- en kwalitatief evaluatieonderzoek in dorpsgemeenschappen met een sterk 'bonding' sociaal kapitaal en identiteit en diverse gesprekken binnen organisaties- en geloofsgemeenschappen.

- Resultaten/conclusie: in gemeenschappen met een sterke identiteit, kunnen de waarden *inclusie* en *individuele eigenheid* botsen met de waarde *collectieve eigenheid*, recht op een gemeenschappelijke cultuur en levensovertuiging- en de bijbehorende normen, waarden en regels. Verhalen, beelden, symboliek en verbindende gespreksvormen kunnen zorgen voor bewustwording en (voorzichtige) openstelling voor diversiteit. Het evenwicht tussen enerzijds aandacht voor de precariteit van leden die worden 'buitengesloten' op basis van een aspect van de eigen identiteit, alsook de aandacht voor het gevoel van de 'collectieve identiteit' bij leden die ruimte moeten geven, is hierbij een spannende maar belangrijke zoektocht. Dit gaat ook op voor ons als onderzoekers, waarbij we continu reflecteren op de keuzes die we zelf maken in wat we aandacht geven, onze onderzoeksmethodieken en analyses.

Onderzoekskortje 4 (10 minuten): Jongeren over

- Context: diverse gemeenten en zorgorganisaties willen graag jongeren 'betrekken' bij beleid, wij hebben hiervoor een methodiek voor jongerenparticipatie 'Jongeren over...' ontwikkeld
- Onderzoeksvraag: hoe kunnen jongeren daadwerkelijk invloed hebben op beleid, en hoe kunnen organisaties daar echt ruimte aan geven?
- Methode: de participatiemethode is ontwikkeld, en wordt in diverse plaatsen nu ingezet; we monitoren dat proces op diverse manieren.
- Resultaten/conclusies: van de eerste ervaringen met inzet van de methodiek weten we dat eigenaarschap van de jongeren zelf over het proces heel belangrijk is. Wat we hiermee doorbreken is dat organisaties jongerenparticipatie teveel ten dienste stellen aan eigen doelen, in plaats daarvan komen jongeren en professionals nu echt samen verder.

Onderzoek 5: Precair vakmanschap rond werk en inkomen

- Context: De opzet van een Kenniswerkplaats voor Werk en Inkomen in de regio Zwolle (KWIZ).
- Onderzoeksvraag: Hoe komen inwoners, (sociale) ondernemers / werk- en ontwikkelbedrijven, en uitvoerende professionals in werk & inkomen en het sociaal domein, samen tot waarderend leren ten behoeve van succesvolle arbeids(re)integratie van mensen met psychische kwetsbaarheid?
- Methode: Het leren binnen KWIZ krijgt vorm aan de hand van de vijf fasen van de Waarderende Aanpak (Appreciative Inquiry): *define, discover, dream, design en destiny*. Deze aanpak richt zich expliciet op het zichtbaar maken en versterken

van wat al werkt in de praktijk, en op het gezamenlijk ontwikkelen van nieuwe handelingsperspectieven.

- Eerste resultaten: Het project bevindt zich in een startfase; netwerkvorming en de positionering van KWIZ zijn nog volop in ontwikkeling. In de define- en discover-fase is de eerste indruk dat het vakmanschap van uitvoerende professionals in het publiek sociaal domein onder druk staat. Met Vosman & Niemeijer (2017) kunnen we hen preciaire professionals noemen, werkzaam in complexe systemen. Met de erkenning van de preciaire positie van de professional i.c.m. het samen-waarderend-leren hopen we het gebrek aan professionele toerusting te doorbreken.

Bespreking (30 min): nabespreken in open space setting

Jongerenwerk tussen reproductie en revolutie

(Door Sebastian Abdallah en Stijn Sieckelinck) UvH, HvA

In een tijdperk van afnemend publiek vertrouwen en toenemende polarisatie speelt jongerenwerk een cruciale rol in het ondersteunen van het welzijn van jonge mensen te midden van wereldwijde crises – klimaatontwrichting, oorlog, ontheemding en systemische onrechtvaardigheid. Deze presentatie, gebaseerd op empirische casussen uit Nederland, onderzoekt hoe jongerenwerkers omgaan met de zorgen van jongeren over door mensen veroorzaakte onrechtvaardigheden, waaronder illegale bezetting en gewelddadige conflicten.

Wij benaderen jongerenwerk als een plek van “hoopvolle weerstand”, waar kleinschalige interactionele praktijken structuur, handelingsvermogen en solidariteit kunnen bijdrage aan herstel. Aan de hand van participerende observatie en interviews analyseren we de professionele stijlen van jongerenwerkers, de organisatorische posities die zij innemen en de relationele ruimtes die zij mede creëren.

Wetenschappers analyseren dergelijke praktijken vaak langs één kant van een ideologisch tweedeling: óf als reproductie van de status quo, óf als verregaande structurele transformatie. Hoewel aantrekkelijk, is deze tegenstelling beperkt en problematisch. Daarom identificeren we meerdere configuraties: stijlen variëren van spel en afleiding tot het onderwijzen, informeren en uitdagen van jongeren – elk gevormd door individuele professionals, maar ingebed in organisatorische contexten. Deze contexten kunnen ondersteunend zijn, maar ook afwijken van en afbreuk doen aan individuele praktijken, en zo tot uiting komen in houdingen zoals het meegaan in door de staat gestuurde pacificatie of het faciliteren van agitatie en provocatie. De wisselwerking tussen individuele en organisatorische factoren vormt relationele omgevingen die op verschillende manieren de vermogens van jongeren tot hoop en weerstand mogelijk maken, beperken en ontwikkelen.

Wij stellen een raamwerk voor dat de complementariteit tussen benaderingen waardeert, terwijl het tegelijkertijd ethische en praktische grenzen erkent. Dit raamwerk ondersteunt reflectief, contextgevoelig jongerenwerk dat veerkracht bevordert zonder uniforme oplossingen voor te schrijven. Door relationele praktijk centraal te stellen kan jongerenwerk hoopvolle weerstand bevorderen als een dynamische reactie op wantrouwen en onrecht.

Jongerenwerk in Rotterdamse en Amsterdamse scholen. Een vergelijking

(door Stijn Sieckelinck, Sofie Doorman, Lena Ris) Hogeschool van Amsterdam

Steeds meer scholen maken gebruik van Jongerenwerk op School (JoS).

Jongerenwerkers bieden laagdrempelige ondersteuning aan leerlingen, waarmee zij ze een veilige plek bieden en begeleiden in hun (brede) ontwikkeling binnen en buiten de school. Het lectoraat Youth Spot doet meerjarig, praktijkgericht, participatief onderzoek naar de impact van jongerenwerk op school op de kansengelijkheid van leerlingen.

Onderzoek laat zien dat jongerenwerk op school een positief effect heeft op schoolveiligheid, schoolloopbanen en de sociale en emotionele veerkracht van leerlingen. Het draagt daarmee bij aan het welzijn en de gelijke kansen van jongeren. Voor een effectieve werking zijn echter wel bepaalde randvoorwaarden nodig, zoals een goede samenwerking met de school, een heldere rolverdeling en voldoende tijd en middelen voor de jongerenwerkers. Om nog beter te begrijpen hoe jongerenwerk op school het beste ingebed en versterkt kan worden, en de invloed hiervan goed in beeld te brengen, is meer verdiepend, systematisch en contextgericht onderzoek nodig.

Wij gebruiken een longitudinaal, participatief, meervoudig onderzoeksdesign. We werken gedurende twee jaar samen met de praktijk (30 VO-scholen en bijbehorende welzijnsorganisaties) en gebruiken verschillende methodes om gezamenlijk data te verzamelen:

- We observeren op elke school;
- We interviewen op creatieve wijze leerlingen over hun ervaringen
- Betrokkenen vullen enquêtes in over de implementatie en hun ervaringen;
- In werksessies op scholen gaan betrokkenen met elkaar in gesprek;
- We organiseren school overstijgende focusgroepen met betrokkenen uit het veld gericht op verduurzaming van Jongerenwerk op School.

Met het onderzoek helpen we het jongerenwerk op scholen versterken. Door een wetenschappelijke onderbouwing van de rol, positie en zichtbaarheid van Jongerenwerk op School dragen we bij aan de deskundigheid van jongerenwerkers en positionering van het jongerenwerk op school met als doel jongeren (in kwetsbare posities) nog beter te kunnen ondersteunen bij hun ontwikkeling. We ontwikkelen:

- Een rapport en presentatie voor de gemeenten
- Een infographic en presentatie voor de deelnemende scholen;
- Een wetenschappelijk artikel in een Nederlands vakblad.

Dit onderzoek zal nieuwe wetenschappelijke kennis opleveren over de rol van het jongerenwerk op school. Jongerenwerkers op school zullen aan de hand van deze resultaten hun handelen wetenschappelijk kunnen onderbouwen. Voor stakeholders en opdrachtgevers zullen de impact en de bijbehorende randvoorwaarden inzichtelijker worden. De behaalde onderzoeksresultaten zullen via de opleiding Social Work en de minor Jongerenwerk in de Grote Stad opkomende professionals inzicht bieden in de praktijk van het jongerenwerk op school.

Titel

Jongeren met geldzorgen of schulden hebben een eigen aanpak nodig

Spreker(s) en organisatie

Ben Boksebeld, Margriet Braun en Lieneke Ebbe

Allen verbonden aan het lectoraat Social Work, Hogeschool Saxion

Correspondentie adres

M.H. Tromplaan 28, Enschede

Onderdeel (Poster/ Presentatie / Symposium/Special Interest Group)

Presentatie

Omschrijving abstract (maximaal 300 woorden)

Thema

Bestaanszekerheid in relatie tot geld, schulden, werk en structurele ongelijkheid in de verdeling van middelen.

Toelichting

Jongeren verdienen een specifieke aanpak t.b.v. bestaanszekerheid. Zij hebben vaak geen stabiel inkomen, zijn volop in ontwikkeling en zijn gevoelig voor groepsdruk en sociale media. Vroege hulp en ondersteuning zijn essentieel om financiële problemen en complexe schulden te voorkomen.

Context

In gemeente Oldenzaal is een aanpak ontwikkeld (samenwerking tussen Stadsbank, Impuls en gemeente Oldenzaal) waarbij gespecialiseerde jongerenwerkers jongeren met geldzorgen begeleiden. De begeleiding bleek een grote impact te hebben op de deelnemende jongeren.

Onderzoeksvraag

Hoe kan een schuldenaanpak optimaal aansluiten bij de behoeften van jongeren in gemeente Oldenzaal?

Methode

De pilot werd gemonitord via maandelijkse casusbesprekingen en analyse van registratiegegevens, wat inzicht gaf in werkzame factoren. Daarnaast vulden jongeren

een gevalideerde vragenlijst in om financiële stress te meten. Ook werden jongeren geïnterviewd met behulp van gesprekskaarten over de opbrengsten van de begeleiding.

Resultaten

De jongerenwerkers bereikten tijdens de pilot aanzienlijk meer jongeren dan vóór de invoering van de outreachende aanpak. Uit de interviews bleek grote waardering voor de hulpverleners. Jongeren noemden onder meer het vinden van werk, meer zelfvertrouwen en een stabielere financiële situatie als opbrengsten. Opvallend was dat meerdere jongeren aangaven zich weer meer als mens de moeite waard te voelen. Daarnaast liet de PIFS een duidelijke afname van financiële stress zien.

De pilot maakte vijf werkzame factoren zichtbaar: (1) een vertrouwensrelatie, (2) quick-wins om schuldenstress te verminderen, (3) geduld en meerdere kansen bieden, (4) laagdrempelig contact en (5) korte lijnen met andere organisaties.

Conclusies

Ondersteuning van jongeren met geldzorgen vraagt om een specifieke aanpak. Gemeenten moeten rekening houden met de tijd die nodig is voor netwerkopbouw en het bereiken van jongeren. Daarnaast is een sterke positie van jongerenwerkers belangrijk, zodat zij snel kunnen handelen en vertrouwen kunnen opbouwen.

Titel

“Dan word je toch behandeld als een net-niet iemand”

Spreker(s) en organisatie

Maritza Gerritsen

HAN University of Applied Sciences

Correspondentie adres

Kapittelweg 33, 6525EN Nijmegen, kamer D5.06

Onderdeel (Poster/ Presentatie / Symposium/Special Interest Group)

Presentatie

Omschrijving abstract (maximaal 300 woorden)

Jaarlijks verlaten circa 30.000 jongeren het onderwijs zonder startkwalificatie, wat hun kans op bestaanszekerheid beperkt. Een derde van hen heeft multiproblematiek. In het promotieonderzoek “*Hoe kan ik naar mijn werk als het regent*” is de school-naar-werktransitie van deze jongeren tegen de achtergrond van een meritocratische en activerende verzorgingsstaat onderzocht. Een kwalitatief sociologisch onderzoeksdesign heeft stem gegeven aan de ervaring van jongeren en professionals. Voor het beantwoorden van deze onderzoeksvraag is gebruikgemaakt van 34 narratieve interviews en zeven sessies *narrative photo futuring* met jongeren (15-27 jaar) zelf.

De jongeren herkennen de vier hoofdkenmerken van een meritocratie: het meten van prestaties, het vergelijken hiervan, het uitgangspunt van gelijke kansen en de overtuiging dat diploma's en inspanning leiden tot een hogere sociaaleconomische positie (Swierstra & Tonkens, 2006). Als deze jongeren gaan solliciteren merken ze dat ze vergeleken worden met hogeropgeleiden. Het maakt ze boos dat werkgevers hun kwaliteiten niet zien. Als ze stagelopen of werk vinden, ervaren ze gebrek aan waardering. Hun ervaringen leiden tot (dreigend) verlies van zelfrespect, maar ze laten ook strategieën zien die hun zelfrespect beschermen. Deels waren deze bekend uit eerder onderzoek, maar specifiek voor deze doelgroep vond ik er nog twee. De

jongeren 'schoppen naar boven' door met kwalitatieve en kwantitatieve argumenten te bepleiten dat hoger opgeleiden niet meer kunnen en niet belangrijker zijn dan zichzelf. Ook pleiten ze voor bredere waardering van wat als verdienstelijk gezien wordt. Ook vroeg opstaan, fysiek zwaar werk en of je iemand blij maakt met je werk moet leiden tot status. Jongeren zonder startkwalificatie, met multiproblematiek, hebben een verhoogde kans deel te worden van het precariaat. Strategieën om verlies van zelfrespect te voorkomen maken hun situatie beter hanteerbaar, maar verbeteren hun maatschappelijke positie niet, zolang de arbeidsmarkt diplomagericht is en de samenleving weinig erkenning geeft aan laaggeschoold werk.

Titel

De brugfunctionaris als redder in nood, maar ook een pleister op een wond.

Spreker(s) en organisatie

Tessa de Wild – Hogeschool Windesheim, Rogier Kattenberg – Hogeschool Windesheim

Correspondentie adres

t.de.wild-van.der.woude@windesheim.nl en r.kattenberg@windesheim.nl

Onderdeel (Poster/ Presentatie / Symposium/Special Interest Group)

Presentatie

Omschrijving abstract (maximaal 300 woorden)

Sinds 2023/ 2024 zijn er door heel het land in scholen brugfunctionarissen actief. Het idee van een *brug*functionaris is dat hij of zij een brug slaat tussen school en kansarme, vaak moeilijk te bereiken gezinnen. Ze bieden praktische ondersteuning, door bijvoorbeeld een nieuwe fiets, een abonnement op de sportclub of een kledingbon voor een gezin te regelen. Deze vorm van ondersteuning kan als meerwaarde worden gezien voor de ontwikkeling en daarmee voor de toekomst van het kind. Door het inzetten van een brugfunctionaris kunnen gezinnen directer en sneller ondersteund worden bij hun vragen en zorgen omdat de brugfunctionaris de schakel vormt tussen school, gezin en wijk. Preventie is hierbij een belangrijk uitgangspunt.

Ook in Zwolle is de brugfunctionaris actief. Hij of zij weet hier laagdrempelig contact met gezinnen te maken, korte, snelle en directe acties te ondernemen en beschikt over een uitgebreid netwerk aan contact met allerlei maatschappelijke voorzieningen en organisaties in de buurt. De brugfunctionaris weet het vertrouwen van gezinnen te winnen door zich expliciet niet als hulpverlening te positioneren en niet belemmerd te worden door wachttijden, intakegesprekken of behandelplannen.

Binnen het huidige systeem is de brugfunctionaris een waardevolle en gewaardeerde functie. Nadere reflectie roept echter ook de volgende vraag op: plakken we met de brugfunctionaris niet een pleister op een falend systeem?

Call for abstracts Nederlands-Vlaamse conferentie voor Sociaal Werk onderzoek
wsdnoord@org.hanze.nl

Titel

Brugfunctionaris: een nieuwe welzijnsfunctie in het basisonderwijs

Keuze uit presentatievormen

- Presentatie

Auteur

Kirsten Foumani-Luijendijk (Hanze UAS)
k.y.foumani-luijendijk@pl.hanze.nl

Thema:

1. Armoede/financiële zekerheid: bestaanszekerheid in relatie tot geld, inkomen, schulden, (toegang tot) werk en de structurele ongelijkheid in de verdeling van middelen.

De brugfunctionaris – een nieuwe schoolnabije welzijnsfunctie – richt zich op het vroeg signaleren van armoede in de thuissituatie van kinderen en het ondersteunen van gezinnen bij financiële stress en beperkte toegang tot hulp. Daarmee draagt de brugfunctionaris bij aan het versterken van bestaanszekerheid en het verkleinen van ongelijkheid, met als doel gelijke kansen te bevorderen. De school fungeert hierbij als belangrijke toegangspoort tot ondersteuning, waarmee uitsluiting wordt voorkomen.

Beschrijving (294 woorden)

Recentelijk is in Nederland, de functie van brugfunctionaris ingevoerd en zijn er ruim 1000 brugfunctionarissen in het basis-, voortgezet en speciaal onderwijs werkzaam. De brugfunctionaris slaat een brug tussen school, kind en gezin en zorgt ervoor dat kinderen in kwetsbare omstandigheden mee kunnen blijven doen en hun talenten kunnen ontwikkelen. Door vroegtijdig armoede en andere problemen in de thuissituatie te signaleren en daar wat aan te doen, werkt de brugfunctionaris preventief en draagt het bij aan gelijke kansen voor ieder kind. Dat voorkomt onnodige zorg en het medicaliseren van problemen en ontlast de leraren. De functie is bottom-up ontwikkeld en wordt door zowel onderwijs- als sociale professionals ingevuld. Het ontbreekt echter aan een theoretische onderbouwing van de functie.

Dit onderzoek beoogt de theoretische onderbouwing van de brugfunctionaris te versterken door te analyseren hoe de schoolnabije welzijnsfuncties van brugfunctionaris, jeugdondersteuner en schoolmaatschappelijk werker zich verhouden tot het medical en social model, gezien vanuit probleemdefinitie, positionering en handelingslogica.

Op basis van de dimensies van het medical en social model (Mason & Rieser, 1994) is een systematische contentanalyse uitgevoerd op methodiekbeschrijvingen van de drie functies. Binnen het medical model wordt het probleem primair toegeschreven aan het individu, terwijl het social model dit situeert in de interactie tussen kind en context.

De interpretatie en doorontwikkeling van deze bevindingen vindt plaats binnen een community of practice van acht professionals uit schoolnabije welzijnsfuncties. Vanuit veranderkundig denken en principes van deep democracy wordt gezamenlijk geduid en vertaald naar de verdere professionalisering van het beroepsprofiel van de brugfunctionaris.

De resultaten van de contentanalyse laten zien dat de brugfunctionaris, in vergelijking met de andere functies, in sterke mate te positioneren is binnen het social model. De jeugdondersteuner vertoont een hybride profiel, terwijl de schoolmaatschappelijk werker verhoudingsgewijs sterker georiënteerd is op het medical model.

NRO financiering

Het Professional Doctorate programma wordt gefinancierd door Regieorgaan SIA. SIA is onderdeel van het Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek (NRO).

Titel

Wanneer wordt nood te zwaar en groei te groot?
De spanning tussen kwetsbaarheid en empowerment in de buurtwerkkamer

Spreker(s) en organisatie

Vénicia Sananès – UvA, Antropologie

Correspondentie adres

v.i.l.sananes@uva.nl

Onderdeel (Poster/ Presentatie / Symposium/Special Interest Group)

Precarisering

Omschrijving abstract (maximaal 300 woorden)

Deze bijdrage is gebaseerd op etnografisch onderzoek in een buurtwerkkamer in Amsterdam Zuidoost: een laagdrempelige nuldlijnsvoorziening waar bewoners binnenlopen voor koffie, ontmoeting, administratieve hulp, taallessen, maaltijden en informele ondersteuning. De ruimte presenteert zich als een plek van empowerment, participatie en zelfredzaamheid: geen formeel loket, maar een warme plek “om de hoek”, waar mensen worden aangesproken op wat zij wél kunnen.

Mijn onderzoek laat echter een centrale paradox zien. Ruimtes die mensen willen empoweren, zijn in de praktijk ook ingericht om kwetsbaarheid op te vangen. Zij bieden plaats aan bewoners die vastlopen in bureaucratie, schulden, taal, eenzaamheid of gebrek aan structuur. Tegelijkertijd moet die kwetsbaarheid worden begrensd om de ruimte open, laagdrempelig en leefbaar te houden. Kwetsbaarheid mag aanwezig zijn, maar niet onbeperkt. Wanneer wordt nood te zwaar, en wanneer wordt groei te groot?

Om deze spanning te analyseren, ontwikkel ik het concept **gekalibreerde kwetsbaarheid**: de alledaagse praktijken waarmee kwetsbaarheid herkenbaar, draagbaar en productief wordt gemaakt. Kwetsbaarheid verschijnt daarbij niet als een vaste eigenschap van personen, maar als iets dat ontstaat in relaties tussen bewoners, vrijwilligers, instituties, beleidsverwachtingen en de materiële ruimte.

Op basis van langdurig veldwerk, participerende observatie en informele gesprekken laat ik zien hoe deze kalibratie plaatsvindt: in de formulierenbrigade, waar bureaucratische problemen worden vertaald naar kleine, oplosbare taken; in dagelijkse handelingen zoals koffiezetten en opruimen; en in spanningsmomenten waarin “te veel” nood of groei de grenzen van de ruimte zichtbaar maakt.

De buurtwerkkamer lost bestaansonzekerheid daarmee niet simpelweg op, maar vangt haar lokaal op, vertaalt en begrenst haar. Zo wordt precarisering gedragen door kleine relationele en materiële praktijken waarin kwetsbaarheid steeds opnieuw werkbaar moet worden gemaakt.